

D

141

AZ ORSZÁGOS
M. KIR. MINTARAJZISKOLA
ÉS
RAJZTANÁRKÉPZŐ
ÉRTESITŐJE

AZ 1906—1907. TANÉVRŐL

KÖZLI

AZ IGAZGATÓSÁG NEVÉBEN:

VÁRDAI SZILÁRD

IGAZGATÓ-TANÁR.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1907.

MAGY. KIR.
**II. FESTÉSZETI
MESTERISKOLA**

I.

TUDNIVALÓK A JÖVŐ TANÉVRE.

Új jelentkező növendékek a *rajztanári*, illetőleg a *rajztanítói* és *rajztanítónői* pályára *korlátolt* számban 1907. évi szeptember hó 4-én d. u. 4—7 óráig iratkozhatnak be. *Művésznövendékek* ugyancsak *korlátolt* számban f. évi szeptember hó 10-én d. e. 8—12 óráig jelentkezhetnek. A jelentkezők *esetleges* felvétele a rendelkezésre álló helytől és a felvételi vizsgálat eredménye alapján hozott tanári határozattól függ.

A felvételért külön folyamodni nem kell, csak a beiratkozásnál személyesen jelentkezni.

A felvételi vizsgálatok lesznek:

- a) *tanár-tanító*, illetőleg *tanítónőjelöltek* részére:
1907 szept. hó 5-én d. e. 8—12 óráig az alakrajzból,
“ “ 6-án “ 8—12 “ az ékítményes rajzból,
“ “ 7-én “ 9—11 “ a szemléleti látszattanból;

- b) *művésznövendékek* részére:
1907 szeptember hó 10-én d. u. 4—7 óráig.

A rajztanár- és tanító, illetőleg rajztanítónőjelöltek felvételi vizsgálatot tartoznak tenni: az *alakrajzból* (mellszobrot lerajzolni), az *ékítményes rajzból* és a *szemléleti*

látszattanból; a leendő *művésznövendékek* egy fejet, élő minta után, tartoznak lerajzolni.

Oly jelentkezőkkel szemben, kik ezen próbarajzolások alkalmával a művészi tehetség jelét kellően nem igazolták, a felvétel *feltétlenül megtagadható*.

A rajztanár-, tanító és tanítónőjelöltek felvételi vizsgálatának eredménye szeptember hó 10-én este 8 órakor, a *művésznövendékek* és rendkívüli hallgatók vizsgálati eredménye szeptember 11-én este 7 órakor fog kihirdettetni.

Minden új növendék felvétele ideiglenes; az első évben, akár az év folyamán, akár az év végén elbocsátható, ha a művészi, illetve rajztanári-, tanítói- vagy tanítónői pályára *tehetségtelennek bizonyul, vagy feltűnő hanyagságot* tanusít.

Szeptember 11-én délelőtt 8—12 óráig fognak a *javító- és pótvizsgálatok* megejtetni.

Az 1907/1908. tanévi rendes tanítás f. évi szeptember hó 12-én reggel 8 órakor veszi kezdetét.

Budapest, 1907 július hó 8-án.

Az igazgatóság.

II.

K. KELETY GUSZTÁV EMLÉKEZETE.

Elmondotta a Kisfaludy-Társaság 1906. évi november hó 28-iki ülésén

Berzeviczy Albert dr.

Több, mint négy éve, hogy elvesztettük Keleti Gusztávot, a ki Társaságunk azon kevés tagjai közé tartozott, kik kiterjedt és értékes irodalmi tevékenységgel a művészet egy ágában való jelességet kötöttek össze, a ki nemcsak körünkben és irodalmilag képviselte a képzőművészeti mozgalmakat és érdekeket, hanem egyúttal mindabban, a mi a képzőművészetek terén nálunk egy emberöltő alatt történt, tevékeny, gyakran vezető, néhányszor egyenesen döntő tényező volt.

Kiterjedt és sokszerű munkássága, melyet élete legutolsó éveiben is, már küzdve a halálos kórral, ritka lelki erővel folytatott, fokozza iránta való hálánkat azért, hogy idejéből, figyelméből, kivált fiatalabb korában mindig bőven juttatott nekünk is. A Kisfaludy-Társaság őt már 1867-ben, tehát harminczhárom éves korában választotta tagjává; már a következő évben elfoglalván székét, többször jelent meg fölolvadó asztalunknál, mindig tartalmas, eszmeköltő, többnyire a korszak szellemi mozgalmaiból is merített értekezésekkel. De társaságunk céljait szolgálta kritikai dolgozataival is, melyek majdnem négy évtized képzőművészeti termelésének értékes commentárját nyújtják, nemkülönben a nagyobb emlékművek pályázatairól mélyreható szakértelemmel és szigorú tárgyilagossággal írt jelentéseivel, melyek mind egyaránt a helyes æsthetikai szempontoknak a mű-

vészet nemzeti jellegű fejlődésével való összeegyeztetésére, a művészeti termelés és közízlés nemesítő kölcsönhatására való törekvésről tanúskodnak.

Kelety Gusztáv, az ember, iránti tiszteletünk és rokonszenvünk egyre nő, ha életére visszatekintve, figyelemmel kísérjük azt a küzdelmes pályát, melyen ő irodalmunkban, művészetünkben és művészeti ügyeink állami s társadalmi vezetésében kivívott fényes és fontos posztójára eljutott.

A szegény sorsú ifjú kezdettől fogva foglalkozott festéssel is, melyre már atyjától, kit Pozsonyban mint József nádor udvari festészét emlegettek, kaphatott indítást és tanítást, de a kenyérkereset eleinte jogi pályára vitte, nevelősködéssre kényszerítette, s úgyszólván csak e kötelező foglalkozásaitól el-elszakított idejét s már kezdőkorában értékesített egy-egy festménye árát használta föl arra, hogy különösen Bécsben, a híres Rahl műtermében, komoly festészeti tanulmányoknak is szentelhesse magát.

Jó sorsa azonban azt, a mi korai művészi törekvéseiben akadálynak látszhatott neki, a házi nevelő szerepét, igazi hivatása felé való emelkedésének hathatós emeltyűjévé tette, mert a ház, melybe mint nevelő került, a báró Eötvös József háza volt s a viszony, mely ott közte és a nagy költő, tudós és államférfiú családja között létrejött, bizonyára az ő saját egyéniségének érdeméből is egész életére nemes fényt vet.

A példás férj és gyöngéd családapa méltó hitvese kegyeletesen őrzi a leveleket, melyeket Kelety részint magától báró Eötvös Józseftől, részint nejétől s gyermekeitől kapott s melyek 1860-tól kezdődőleg a nyolczvanas évek közepéig tanúskodnak a föltétlen bizalomról s az őszinte nagyrabecsülésről és ragaszkodásról, melyet az Eötvös-család az egykori házi nevelő iránt később is és mindvégig érzett. Mikor hivatása hatalmas erővel kiragadja őt a kedves környezetből s egy nagyobb megrendelés lehetővé teszi, hogy

a müncheni művészeti akadémiát keresse föl, az Eötvös-gyermekek nyájas levelekkel keresik föl, melyekben életök folyásáról, tanulmányaikról beszámolnak neki s őt visszahívogatják. Válaszait olvassa az apa is és csakhamar levelezés indul meg közöttük is. Eötvös melegen érdeklődik a fiatal művész sorsa iránt, kedves barátjának szólítja s ezt írja neki: «látom, hogy . . . bátor szívvel indul meg a pályán, melyet magának választott s ez végre mindig a földolog. Vallásunk tanai szerint a hit menyországba visz, véleményem szerint nem csak a menyországba, de földi boldogsághoz is csak ez az egy útunk van s ezért, ha az ég néha elborúl is és kevésbé fényes világításban tűnik föl környezete, ne veszítse el bizodalját mindenekelőtt magához, de azután az emberekhez általán véve sem, mert ha távol is, de vannak és lesznek mindig barátai.» Ő, ki még külföldi tartózkodása idejéből alaposan ismeri a müncheni művészeti viszonyokat is, arra biztatja Keletyt, látogassa meg Kaulbachot, ki bár «szeszélyes, sarkastikus ember», mindenesetre olyan, kitől igen sokat lehet tanulni, kinek nagy befolyása van s ki azt olyanok javára, a kik nem vetélytársai, szívesen föl is használja. Másrészt azt tanácsolja neki, tartsa magát távol a súrlódásoktól, melyek Münchenben a művészek között mindennaposak; az «Isar-Athen» e tekintetben valóságos «Krähwinkel», a hol minden elejtett szóból pletyka s minden pletykából gyűlölség keletkezik. Ezt — úgymond — azért írja, mert szíven fekszik minden, a mi a Kelety jövőjére befolyást gyakorolhat; s ezért unszolja, hogy csak írjon neki részletesen, ha ő, «öreg barátja», néha csak röviden is válaszolhat.

A válaszok azonban nem voltak mindig rövidek; 1861 deczemberében, mikor az alkotmányos kísérlet után beköszöntött a provisorium, Eötvös Keletyhez intézett levelében föltárja fölfogását a politikai helyzetről, ezzel is elárulva, mily nagy véleménynyel volt már akkor későbbi

művészeti tanácsadója felől. De különös érdekű már írója szempontjából a levélnek ez a mondata: «Valahányszor Öntől levél érkezik, örömmel olvasom s őszintén megvallva, irigységgel, mert főkép a jelen viszonyok alatt boldognak nevezhetünk mindenkit, kit a sors vagy saját választása a politikai élet mezejétől távol tart; s ha eszembe jut, hogy tulajdonkép engem is inkább művésznek vagy legalább tudósnak teremtett az ég, s hogy ha e hivatást követem, mi nyugodtan élhetnék, néha megszökném — ha lehetne» . . .

Kevéssel később Székely Bertalan egy megszerzendő festményének fényképéről ír Eötvös Keletynek, hangsúlyozva, hogy az ő véleményét Székelyről teljesen igazolva látja s ennek levelére is utalva, a ma is köztünk élő ősz mesterről akkor — 44 év előtt — így nyilatkozik: «Én is teljesen meg vagyok győződve, hogy e fiatal ember hazájának dízére fog szolgálni, nemcsak talentuma, hanem — a mi ennél még fontosabb — jelleme, mely minden szavában nyilatkozik, jogosítanak e reményre.» Nem kevésbé érdekes Eötvösnek e levélben nyilvánuló fölfogása a történelmi festészetről, mely kétségkívül nagy befolyással volt a Kelety saját művészet-æsthetikai hitvallásának alakulására is.

«Senki sem látja át — úgymond itt Eötvös — a történelmi festészet fontosságát nálamnál inkább, sőt meg vagyok győződve, hogy ha valaha magyar festészet lesz, az a történelmi festészethez fog tartozni. Nemzetünk geniusa, mint mindenütt, úgy a művészet körében is patristikus irányát fogja követni, ezen irányt előre kijelölni azonban nem áll hatalmunkban . . . A művészetet . . . a művészeken kívül, kik remekeket alkotnak, csak úgy segíthetjük elő, ha az egyes művészeket pártoljuk s nekik munkát szerzünk» . . .

Kelety ebben az időben Eötvösnek nemcsak hazai művészeink pártolására már jóval minisztersége előtt is irányzott tevékenységében volt rendes közvetítője, hanem az ő

és bátyja, Károly, bizalmas közbenjárását fontos politikai célra is igénybe vette Eötvös, arra tudniillik, hogy a *Süddeutsche Zeitung*nak a magyar viszonyokat illetőleg megbízható információkat juttasson, a mit az akkori rendőri kémkedés idejében oly állású férfiú, mint ő, közvetetlen levelezés útján meg sem kísérthetett volna.

1862 tavaszán Kelety hazatért, de csak rövid időre, mert tanulmányai csakhamar Münchenbe szőlították vissza, azonban ittléte is termékeny volt művészetünkre nézve hazai tájainkról készített rajzai által, melyek képes folyóirataink útján terjesztve, hazai fametszetünk haladására is kihatottak.

Műkritikai cikkei s a művészet érdekében történt föl szólalásai alapján választotta őt meg Társaságunk tagjává, alkalmat szolgáltatván neki, hogy székfoglalójában *A közképtárakról, mint művelődési tényezőkről* értekezzék. E munkája, mint bátor és eredeti fölfogás tanúsága, föltűnést keltett s a fiatal Keletyt úgyszólván forradalmárként mutatta be a művészet világában. A képzőművészetek hanyatlásáról panaszkodott s azt részben a fejünkre nőtt széptani elméleteknek tulajdonította, melyekkel szemben forradalomra van szükség, «hogy a művészetnek theoreémák által régóta megzavart forrásából friss itallal szolgáljunk a szomszédokhoz.»

Újra élvezni kell tanítani a mai nemzedéket, melyet a fölburjánzó művészeti irodalom az önálló gondolkozástól már-már elszoktat, pedig a művészet az egyedüli, a mi a mindenséget illusorius összhangba hozza s ebben rejlik erkölcsnemesítő befolyása. A műérzék kifejlésének leghatályosabb iskolái a közképtárak. De nem arra a babonás hódolatra van szükség, melylyel a művészettörténet «fennszóval proclamált szentjei és nagymesterei» előtt meghajolni szoktunk, gyakran csak azért, hogy műértelmünket kétségbe ne vonják: meg kell tanulnunk a régi mesterek nyelvét,

mert ők nem kínálkoznak senkinek. Szükség van a közképtárakra a «sivár gyakorlati irány» ellenében, mely a munkafelosztás elve alapján gyárteleppé alakítja át az egész világot; de szükségök van rájuk különösen a művészeknek, kiknek a közképtár az, a mi a tudósnak a könyvtár; a nagy mesterek művei nélkül «elborul verőfényes napjok» s terméketlen pusztává lesz a föld, melyet művelni kénytelenek.

A Kelety irodalmi munkásságát már ettől az első jelentősebb föllépésétől kezdve az jellemzi s az ad neki fontos helyet művelődéstörténetünkben, hogy sokáig szinte páratlanul állott szakértői tekintélyénél, több miniszternek beléhelyezett nagy bizalmánál, művészi posztójánál, de leginkább lelkes s a mellett szívós buzgalmánál fogva majdnem minden nyomatékosabb megszólalása az irodalomban egy-egy mértföldmutatója lett képzőművészeti ügyeink haladásának. Minden nevezetesebb eseményt, intézkedést, alkotást ő hangoztat, mint közvéleményt, ő vázol, mint tervet, ő magyaráz s ha kell, védelmez, mint eredményt, sőt legtöbb esetben ő is visz be az életbe. Így ez a székfoglaló előadása is mintegy előhírnöke az Eszterházy-képtár országos költségen való megvételének, melylyel tudvalevőleg művészettörténeti muzeumunknak alapját tettük le.

Keletyt, — ki a *Száműzött parkja* nevét viselő regényes hangulatú képével, mely 1868-ban nemzeti muzeumunkba került, már ebben az időben tett, mint egyik legfinomabb érzésű tájképfestőnk, közelismerésre szert — báró Eötvös József alig, hogy miniszterré lett, azzal a megbízással küldte külföldre, hogy a művészetileg legelőhaladottabb államok képzőművészeti oktatásának intézményeit tanulmányozza s ezen az alapon tegyen javaslatokat a nálunk szükséges intézkedések iránt. Első művészetügyi miniszterünk igen bölcsen úgy vélekedett, hogy mindennek előtt a művészeti oktatásnak nálunk még akkor teljesen

parlagon heverő terét kell megmunkálni, ha önálló és virágzó nemzeti művészetet akarunk teremteni; azonban Kelety, ki teljesen be volt avatva szándékaiba, bizonyára azoknak megfelelően járt el, midőn az 1869. év tavaszán benyújtott s terjedelmes könyvvé bővült jelentésében, melyben Franciaország, Anglia, Belgium és Németország idevágó intézményeinek és viszonyainak beható ismertetése s a művészeti akadémiák kérdésének külön megvilágítása után egy utolsó fejezetben — melyet e cím alatt: *Teendőink a képzőművészetek ügyében* Társaságunkban is fölolvastott — kifejtette mindazokat az intézkedéseket, a melyektől nálunk nem csak képzőművészeti oktatásunk sikere, hanem általán képzőművészetünk előhaladása várható.

Ebben a nagyérdekű tanulmányban mindenekelőtt a művészet nemzeti jellegének fogalmát igyekeznek tisztázni. Megállapítja, hogy történetileg kifejlett nemzeti építészeti stílusunk nincs, még kevésbé lehet szó a múltban magyar iskoláról akár a festészetben, akár a szobrászatban; «kevés magyar műemlékünk stílje határozottan idegen.» Ez a legutolsó állítása arról tanúskodik, hogy csak a monumentális alkotásokra való tekintettel, mert régi népies építészettünkben a nemzeti jellegű elemek létezése nem tagadható. Magáévá teszi azután Kelety Toldy Ferencznek tudományunk hátramaradásának okairól kevéssel előbb az Akadémiában kifejtett nézetét, mely szerint legfőbb kötelességünk a nemzeti tudomány, vagyis a nemzetet és hazát tárgyazó tudományok művelése s ezt az elvet még fokozottabb mértékben véli a művészetre alkalmazhatónak, mely csak az által lehet nemzeti, ha a nemzetet és hazáját tárgyazza. Ez igazság megvilágításául utal az akkor műveivel először föltűnt Munkácsy Mihályra, ki két kis tájképet küldött be Düsseldorfból, melyek tökéletesen realistikus francia modorban voltak festve. «Tehát a magyar művész német akadémián francia festési modort sajátított el, — mondja

Kelety. — De ha hazatérve, jó ízű magyar életképeket fog festeni, őt bizonyára a magunkénak fogjuk vallani, művészetét pedig nemzeti művészetnek elismerni.»

Nemzeti művészetünk kifejlődésének — Kelety akkori nézete szerint — majdnem minden előfeltétele hiányzik; csak a kormány és a nemzet céltudatos összeműködésével lehet ezeket az előfeltételeket megteremteni. A népízlés nevelése szempontjából legsürgősebbnek véli a rajztanítás gyökeres reformját, tehát jó rajztanárok képzését, a mit első kezdetképen csak néhány alkalmas egyénnek külföldre kiküldésével érhetünk el. Képzőművészeti akadémia létesítését — a mit akkor nálunk a közvélemény sürgetett — ellenzi, legalább is korainak, nem viszonyainkba illőnek tartja; hiányzik ma még a hozzávaló előképzés, hiányzik a művásár, csakhamar túltermelésbe fogunk jutni; hiányzik a kellő kritika is s nálunk amúgy is meglévén az öntúlbecsülésre való hajlam, a művészeti akadémia valószínűleg a pályatévesztett existenciák számát szaporítaná csak. A mint nincs «fölfedezési iskola» vagy «költőképezde», úgy sajátképen művészképző intézetre se gondoljunk; alkossunk inkább egy, a művészetekre előkészítő iskolát, nevezzük a nagyhangzású «akadémia» cím helyett «míntarajziskolá»-nak, ennek technikai szakai közé azonban vegyük föl a míntázást is. Ily előképzés után a magokat művészi pályára eltökélt ifjak jelesebb hazai művészeink műtermeiben nyerhetnek tanácsot és útmutatást; e célból állítson föl az állam néhány célszerűen fölszerelt műtermet. A művészre nagy befolyással van a jól berendezett, tágas műterem, hol inspiratióinak szabad röptét követheti. Szükségesek azonban a nyilvános műgyűjtemények is s ezért itt már concretebb alakban ajánlja az Eszterházy-képtár megszerzését, mely mellett a hazai közvélemény nagy összhangzással nyilatkozott meg. Ez kiegészítendő volna domborművek gyps-másolataival, továbbá graphikai és fényképgyűjteménnyel

és szakkönyvtárral. Szükség van tárlatokra is; de ki rendezze azokat? A műegylet megbukott, a Képzőművészeti Társaság akkoriban siralmasan tengődött, külföldi képek kiállítására tett kísérlete anyagilag kudarcot vallott, «hát-rább vagyunk e tekintetben Oroszországnál» — kiált föl Kelety, itt tehát csak a kormány segíthet. Állandóan változó tárlatokra mi nem gondolhatunk, elég — ez 1869-ben volt mondva — évenként egy 2—3 hónapig, lehetőleg tavasszal, a lóversenyek idejében nyitva álló kiállítás, mely egyes hazai és külföldi munkákat tartalmaz: ezt rendezze a társaság a kormány megbízásából és anyagi segélyével, de a kormány ellenőrzése mellett is. A kormány vásároljon e kiállításokon évenként «a legjobb hazai műtermékek közül egyet-kettőt» a Nemzeti Múzeum képtára számára, vagy valamely állami középület díszítésére. E példát követné majd a vagyonos értelmiség. Mindezek végett szükséges, hogy a ministeriumnak egy állandó művészeti szakreferense legyen. Pályázatok és díjak nálunk sem volnának mellőzhetőek, különösen egy Prix de Rome létesítését ajánlja Kelety, megjegyezvén, hogy az ily díjjal kiküldött fiatal művészek részére a monarchia római követségének palotájában alkalmas helyiség is akadna. A kevés-előbb megváltozott politikai helyzet Keletybe reményt önt, hogy most majd a kialakuló állami kormányzat céljaira sok középület lesz állítandó; ezeket monumentális stílusban, a nemzethez méltó külső és belső művészi díszszel kell létrehoznunk, úgy, hogy szobrok és képek befogadására is alkalmasak legyenek, mert — úgymond — «a nemzeti önérzet ápolására, a hazafias érzelmek fejlesztésére, a nép ízlésének nevelésére semminek oly közvetlen és mély hatású befolyása nem lehet, mint a nyilvános emlékműveknek.»

Ha ezt a 37 év előtt írt, egészen programmszerű fejtegetést ma elolvassuk, az a benyomásunk, hogy az épen

csak annyiban avúlt el, a mennyiben legnagyobb része a Kelety saját buzgó közreműködésével már megvalósult, sőt túl is van szárnyalva; mert voltaképen ma sem teszünk egyebet, minthogy az ő nyomdakain haladva, kiépítjük a még kiépítetlen részleteket, gyökeres eltérést az általa kijelölt iránytól majdnem semmiben sem észlelünk. Kelety irodalmi tevékenységének ez a képzőművészeti politikánkban szinte irányjelző része azután folytatását találja például abban a beszédében, melylyel a vezetése alatt s az ő programja alapján 1880-ban megnyílt iparművészeti iskolát megnyitotta s a közönség bizalmába ajánlotta, mintegy megjósolván, hogy ez az intézet majdan, szoros viszonyban az iparművészeti múzeummal, iparművészeti szakügyekben irányadó központi szervül fog szolgálhatni, abban a cikkében, melyben a kiállítási arany érmek behozatalát először pendíti meg, s végül az 1896-iki ezredéves országos kiállítás nagy jelentésének tőle szerkesztett fejezetében, melyben, mint művészeti kulturánk létesítésének már elért vagy még elérendő állomásait sorolja föl: a szépművészeti múzeum létesítését, az új műcsarnokot, a középületek külső és belső művészi díszéről való gondoskodást, — a minek tervszerű és igazán művészi szempontok szerint arra illetékes forum által való intézése még ma is *pium desiderium*, — továbbá a festészeti és szobrászati mesteriskolák létrejöttét s a még mutatkozó hézagok betöltésével ezeknek az intézeteknek most már rendszeres képzőművészeti akadémiává való szervezését, a képzőművészeti tanács újjáalakítását s magyar műtermékeknek külföldi nemzetközi tárlatokon állami közreműködéssel való bemutatását. De mindez — Kelety nézete szerint — csak keret, melyet a magyar művészgárdának kell működésével betöltenie, ha közönségünk is megteszi azt, a mit tőle joggal elvárhatunk.

Művészeti viszonyaink alakulására talán kevésbé közvetlenül hatott, de tagadhatatlanul szintén nagy befolyás-

sal volt s æsthetikai irodalmunk szempontjából még sokkal becsesebb Kelety írói munkásságának az a része, mely képzőművészeti termelésünk bíráló ismertetésére vonatkozik s mely részint kiállításokról vagy pályázatokról írt hivatalos jelentések, részint hirlapi cikkek alakjában látott napvilágot. Meg kell azonban jegyezni, hogy a Kelety hirlapi műbírálatainak nagy része sajátképen nem a magyar irodalmat gazdagította, a mennyiben régebben az *Ungarischer Lloyd*, később a *Pester Lloyd* számára német nyelven íratott; bár el kell ismerünk, hogy e német lapjainak a külföldön való elterjedését is tekintve, Kelety recensiv működésének ez a része magyar szellemi kulturánk megismertetése szempontjából talán még fokozott jelentőséggel bír.

A hatvanas évek vége felé Münchenből beküldött tárczái, *Művészlevelei*, ma annyiból érdekesek, hogy sok ismert művészünk pályájának kezdetére vetnek világot; kiemelik Wagner Sándort, ki már tanári állást vívott ki, különös rokonszenvvel szólnak Liczenmayerről, ki akkor már önálló műtermet nyitott, Benczúrról, kinek — mint mondja — «további kiképzése végett már csak az élet iskolájára van szüksége» s kinek egy akkor elkészült nagyobb képe, *Hunyady László végbúcsúja*, hazánkban föltűnést keltett. Mint reményteljes növendékről, szól Szinyei Merse Pálról, Bercsik Antalról és Gyulai Lászlóról. Munkácsyról úgy beszél, mint oly emberről, ki saját útain jár s rövid idő alatt nagy népszerűségre tett szert, kit határozott talentum, könnyű inventió s fejletlenségében is megvesztegető technika jellemez; akkoriban Adam Ferencz csatafestő műtermében dolgozott, mint ennek tanítványa s nagy tervek foglalkoztatták. Kelety nehéznek mondja e leveleiben a magyar művészek akkori helyzetét Münchenben, mert hazánkban még fejletlen volt a műpártolás s közönségünk mégis megkivánta művészeinktől, hogy magyar tárgyakat válasszanak.

Kiállítási műbírálati leginkább a hetvenes és nyolcvanas évekre esnek s a *Pester Lloyd*on kívül a *Fővárosi Lapok* és a *Pesti Napló* hasábjain jelentek meg. Hogy a művészeti termelés fejlődése nálunk mily rohamos volt az utóbbi évtizedek alatt, azt e jelentések számadatai legélesebben világítják meg.

Az 1880-iki tavaszi kiállítás alkalmával Kelety recenziójában mintegy dicsekedve mondhatta, hogy most már kiállításainkon a magyar művek száma úgy viszonylik a külföldiekéhez, mint egy a háromhoz; egy évvel később a kiállítás 200 műből állott s ennek már majdnem a fele magyar volt! Tehát akkor — huszonöt év előtt — már soknak tekintették, ha egy kiállításon száz magyar művészi munka került bemutatásra. És most hasonlítsuk ezzel össze a mai viszonyokat. A képzőművészeti társulat ez idő szerint legfőlebb két évenként egyszer rendez nemzetközi tárlatot, melyen a külföldi művek szám tekintetében meglehetősen alárendelt szerepet visznek a magyarokkal szemben; a társaság két legutóbbi, tehát egy évi cyclusnak megfelelő kiállításain összesen 1178 kizárólag magyar művet mutatnak be művészeink. És ennél számításba nem vonjuk a Nemzeti Szalonnak most már egymást érő időszak kiállításait s a mind sűrűbbé váló úgynevezett collectiv, helyesebben egyéni kiállításokat. Vajon józan emberi számításal lehetett-e azt fölteni, hogy a közönség vásárló kedve és képessége a productió szaporodásának e szédületes arányaival lépést fog tarthatni?

Egy más nagy, mélyreható változás, melynek a Kelety kiállítási műbírálati érdekes történeti okmányaiul szolgálnak: a történeti festészet háttérbe szorulása a művészeti termelésben. Hogy a Kelety recenzióiban a történeti képek méltatása annyira túlnyomó, annak főoka mindenesetre e képeknek akkor számarány és jelentőség szerinti előtérbe lépésében keresendő, a minek teljes ellenkezőjét tapasztal-

juk ma. De oka ennek a Kelety saját fölfogása is, szembe-
tűnő előszeretete a történeti festészet iránt; sajátos, hogy
ő, a ki mint tájképfestő aratta művészi babérjait, a ki, még
midőn az ő programja szerint létrejött mintarajziskola
és rajztanárképző élére került, e hivatalától, valamint sok
más, a művészeti ügyek terén az ő kipróbált vállaira nehe-
zedett nobile officiumtól el-ellopkodott idejében, csöndben
tovább festegetve, mindvégig tájképfestő maradt, mennyire
meghódolt, mint műbíráló, a történeti festészet elsősege
előtt. Csábíthatta tollát a történeti képeknek leíró méltatá-
sára nagyon is kínálkozó tárgya; szinte kéjeleg a részletek-
ben, epikai szélességgel tárgyalva az ily ábrázolásokat.
Általán az az észrevétel önkénytelenül merül föl a Kelety
műbírálataival szemben, hogy kissé túlnagy súlyt helyez a
képek és szobrok tárgyára, mintha lenézné az úgynevezett
kisebb genret s érdemén fölül méltatja néha jelentéktele-
nebb tehetségek kísérletezését nagy föladatokkal. Termé-
szetesen neki a közönség érdeklődésének mértékével és irá-
nyával is számolnia kellett, saját művészi érzését talán
inkább az a kijelentése árúlja el, melyet társaságunk köré-
ben *Monumentális festészetünkről* tartott értekezésében
tett, mely szerint «a tisztán művészeti érdeklődés csak ott
kezdődik, hol a tárgyi tartalom mérlegelése háttérbe szorúl
vagy elenyészik.»

Látja a változást, mely a történeti festés helyzetében
beáll, el nem zárkozhatik előle, de mindvégig nem hisz
tartósságában s mintha szándékosan félreismerné okait, hogy
reményeiről lemondania ne kelljen.

Az 1878-iki párisi világkiállítás művészeti osztályáról
írt hivatalos jelentésében, elismerve Franciaország vezér-
szerepét a képzőművészetekben, történeti festészetére nézve
mégis megjegyezni kénytelen, hogy «a történeti festészet
azon válfaja iránt, mely hatásában fölleikésítő, vagy a fénye-
sebb múltnak visszatükröztetése által némileg az epos-iro-

dalommal versenyez, mintha érzékek sem volna mai nap ama boldogabb nemzeteknek, melyek a létért való küzdelem stádiumán immár túlhaladtak . . . Minél magasabbra fejlődik a művészeti technika, annál inkább mellőzi az eszmei tartalmat a művészet, csak külsőségekre, színre és formára törekszik» . . . Az 1880-ban a képzőművészeti társaságtól történeti festményre kitűzött pályadíj odaitélésére vonatkozó juryjelentésben Kelety, miután a pályanyertes Lotz Károly föltétlen elsőségét igazolta, e panaszra fakad: «A történeti festészet terén is, annak művelői a hazai történetből merített nagyhangzású föladatokat mélyreható lélektani és művészeti készültség, sőt a történeti kútforrások beható tanulmányozása nélkül is gondolják megoldhatni és ezen fölületes eljárás mellett, a közízlés kárával, csakis a nemzeti külszínre számító, alapjokban azonban sekélyes műveket teremtenek» . . . Immár — ugymond — erélyesebb kezdeményezésre van szükség, mert a közeli jövőben középületeink belső diszítése monumentális feladatok elé fog állítani. Az 1885-iki kiállítás jelentésében megütközik fölötte, hogy festőink többnyire — úgy, mint a külföldiek is — «fáznak a történelmi, egyházi és allegorikai festészet-től.» Ez a «fitymálás és elhanyagolás» azonban csak «napfogyatkozás, vagy épen csak gyorsan tovaillanó felhőárnyként múló tünemény», nekünk, magyaroknak igen fontos érdekünk «tünékeny elméletek, hangzatos álokoskodások» daczára ápolni és fejleszteni a történelmi, egyáltalán a «magasabb körű» művészetet. Még később is, a 90-es évek végén bizik e jelenségek mulandóságában. A történeti festészetnek «fontosságát — ugymond — egyszer-másszor tépedesik, tagadják, de azt, hogy végkép mellőzzük, mintha túlélte volna magát, senki sem merné ajánlani.» Csak egyes, «koronként fölmerülő divateszmék és elméletek azok, melyek egyes műágak túlbecsülésében vagy lealacsonyításában vélik az igazi haladás ösvényét, ide-oda kapkodva újból

meg újból föltalálni . . . A történeti és allegorikai festészetnek lejjebb szállt az árfolyama, mert mindenütt kevés a hivatott erő, a mely régi hírnevének, igazi lényegének, domináló vezérhivatásának érvényt tud szerezni», de azért «nem koronavesztett, nem lenézésre méltó műfaj ez, melyet ignorálni kellene, vagy csak lehetne is.»

Azt hiszem, Keletyt rajongó szeretete a történeti és allegorikai festészet iránt némileg tévedésbe ejtette e műfajnak a mi korunkban valóban megváltozott helyzetére nézve. Nem lehet csak a mai művésznemzedék kényelemszeretetének, fölületességének, eszmeszegénységének — hogy ne mondjuk, léhaságának — tudni be, hogy a festészet elbeszélő s eszméltető fajai ma nem tudják azt a vezérszerepet visszavívni, mely régebben úgyszólván ellenmondás nélkül illette meg őket.

Nagy Gergely pápa a festészetet a lelki szegények írásának, a tudatlanok olvasókönyvének mondta: az is volt sokáig s a míg az volt, elbeszélő, tanító, lelkesítő szerepének kellett uralkodónak lennie. Az általános műveltség emelkedésével, különösen az olvasni tudás terjedésével, az irodalom népszerűbbé váltával, a könyvek mai olcsósága mellett s mióta az ismereteknek legalább bizonyos töredékeit még a napi sajtó is közvetíti, a tanítás, eszméltetés, lelkesítés ama szerepe, melyet hajdan a közönség legszélesebb rétegeivel szemben a képzőművészetek vittek, tagadhatatlanul a festett vagy faragott ábrázolás teréről mindinkább az írott vagy inkább a nyomtatott szó terére siklik át.

Míg ezen az oldalon ily veszélyes versenytársa támadt a képzőművészetnek, a saját technikájának kifejlődése mindinkább vonja más terekre, melyeken korlátlanabbul tud uralkodni; ne feledjük, hogy a tájképfestés a maga klasszikus korszakába akkor lép, mikor a vallásos és allegorikai festés — a régi értelemben ez volt a történelmi is — a maga fénykorát már átélte.

A mily mértékben könnyíti meg a művészeti technika fejlődése a képzőművészet boldogulását a csupán a természetet ábrázoló vagy hangulatkeltő festés körében, ép annyira nehezíti meg az ismeretek terjedése s mélyebbé válta a történeti festő munkáját. A kezdetleges renaissance művésze festhette a maga bibliai vagy a szentek életéből vett jeleneteinek szereplőit abban az olasz, vagy németalföldi vagy ó-német öltözékben, melyet ő maga s környezete viselt, festhetett háttérül olyan épületeket és olyan tájékat, a minőt hazájában látott, tőle korhűséget senki sem követelt, mert képének nézői ép oly kevésbé tudták, mint ő, hogy Ábrahám, Judith, vagy Szent-Péter, hogy a Szent-Sebestyént lenyilazó katonák és a Szent-Orsolyát kísérő hölgyek, hogy öltözködtek s milyen házakban laktak a valóságban? A mi a multakból a mi mai közönségünket legjobban érdekli, azt az irodalom sokkal behatóbban magyarázza meg neki, mint a festő tehetné, a ki ha a versenyt mégis állja s nézőközönségének finyasabb részét is ki akarja elégiteni, nem érheti be azzal, hogy jól tud festeni, hanem arra kell törekedni, hogy a történeti és régészeti ismeretekkel se kerüljön összeütközésbe.

Nyilvánvaló tehát, hogy itt egy a műveltség általános fejlődésével kapcsolatos szükségszerű és megmásíthatatlan jelenséggel is állunk szemben, nem csupán egyesek mulasztásával vagy tünékeny divattal. Keletynek azért abban teljesen igaza van, hogy a történeti festészet szerepe mindennek daczára még nincs eljátszva. A monumentális jellegű, decoratív festészet terén például soha semmi sem fogja egészen pótolhatni, sőt a történeti tények és viszonyok szemléltető ismertetésének is mindig megmarad bizonyos jogosultsága. De bizonyára csak ritka, nagy tehetségeknek fog sikerülni e téren a tudás hézagait szerencsés intencióval pótolni, vagy történeti képekben oly megragadó művészi gondolatot fejezni ki, mely a korhűség

és történeti igazság alkalmatlan ellenőreit is elnémitani képes.

Kelety műbírálatai — melyek megérdemelnék, hogy összegyűjtve kiadassanak, — mint egy mozgó képben varázsolják egymásután elénk azokat a műalkotásokat, melyekben a mult század utolsó évtizedeiben legtöbbet gyönyörködtünk. Elvonulni látjuk emlékezetünkben Makart, Zichy Mihály, Matejko, Munkácsy, Verescsagin nagy vándorló vásznait, átérezzük újra a mély benyomásokat, melyet akkor hátrahagytak, s melyeknek ma már különböző tartósságáról is számot adhatunk magunknak. Kelety ritkán jó élesebb összeütközésbe azzal, a mit a mi művelt közönségünk közvéleményeképen annak idejében észlelni lehetett. A magasztalás, melyet — kivált fiatalabb korában — Hans Makarra halmoz, ma gondolkozóba ejt, akkor talán nekünk is jól esett. Münchenben 1868-ban ismerkedik meg képeivel s akkor egy új renaissance prófétáját látja benne; 1881-ben is nagy lángésznek tartja, hisz művei maradandó becsében, de már akkor igen alaposaknak bizonyult aggályai vannak az ünnepelt bécsi mester festékeinek tartósága iránt. Zichy Mihály, hires nagy képével, *Daemon fegyvereivel* szigorúan, de bizonyynyal nem igazságtalanul bánik el Kelety. Két recensiót írt róla, az egyik ridegebb, a másik kedvezőbb. Ő, a ki oly nagyra tartotta a történeti és allegóriai ábrázolásokat, — talán épen ezért — tiltakozik az ilynemű «gondolatfestés» ellen, melynek megfejtése végett «egy egész iskolatáska-rakományt» kellene a kiállításra magunkkal hoznunk, a reális napipolitika ilyen allegorizálása ellen, a melyet egy ragyogó tehetség tévedésének tekinthetünk csak, s a mely tisztán művészettechnikai szempontból is Zichyt a nagy rajzolóként mutatja be, a minőnek amúgy is ismerjük, de a tárgy majdnem leküzdhetetlen nehézségei miatt is coloristikus szempontból sikerültnek egyáltalán nem mondható. A Munkácsy itt járt nagy

képei közül már *Milton*ját, mint a «százszorta dicsőített műremeket» üdvözli, mely «Bécsen át végre hozzánk is megérkezett;» a kép «talányszerűen mély benyomást» gyakorol reá s bevallja, hogy e kép előtt az akkor még fiatal mester sajátos művészete iránt táplált minden korábbi aggodalmi szétfoslottak. Három évvel később a *Krisztus Pilátus előtt* került hozzánk s vele jön a mester, kit magyarosan, zajosan ünneplünk. «Ily képpel szemben, — úgy mond Kelety — a műbírálat maga is elemző csodálattá változik át.» Krisztus megjelenítését a festményen olyanak találja, hogy a hit és a tudomány képviselői, a materialisták és az idealisták egyaránt elfogadhatják, mint olyat, mely mindegyikök képzetének találó kifejezést ad. Coloristikus tekintetben Munkácsy ebben az alkotásában Milton óta «még szellősebb, még tisztább magaslatra emelkedett; hangja mélyebb lett és tágabb terjedelmű... Ő azt a zománczot, mely az idő önkénytes, de késő ajándéka szokott lenni, mely csak a holtak hírnevét gyarapítja, már élete korában tudja festékébe keverni.» Matejkónak már csak egy késő műve kerül Kelety bíráló tolla alá, melyen észreveszi már az öregedő mester rövidlátásának a nagy vászonra káros hatását. Verescsaginnak itteni kiállítása alkalmából egész, sajátos életfolyására s művészete fejlődésére kiterjeszkedő szép jellemzését adja. Elismeri, hogy képei tulajdonképen irányművek, de megállapítja, hogy bennök a művészileg megengedettnek határát sehol sem lépi túl. Az azóta tragikus véget ért orosz művészt realistanak mondja művészi eszközei választásában, idealistának művészete végcéljaiban.

A hazában élt és élő művészeink között kevés van, ki a Kelety kritikáiban nem szerepelne; ezekre nézve azonban műbírálati két csoportba osztandók: nagy országos és nemzetközi kiállítások művészeti osztályairól írt hivatalos jelentéseit — finom tapintat sugallata alatt — enyhébb,

kiméletesebb, tartózkodóbb hangon írta, ezek e miatt talán kissé színtelenebbek, de nem kevésbé értékesek s a legtöbb művészre nézve valószínűleg meg fogják közelíteni azt a véleményt, mely róluk a múltó évek rétegein fog majd idővel leszűrődni. Hirlapi bírálatái, mint friss benyomások alatt írottak élénkebbek, színesebbek, temperamentososabbak, bennök a közönség sok téves nézetével és elfogultságával is szembeszáll, de a művészekkel szemben is tud éles lenni, bátor és szókimondó, gyakran gúnyában is veszedelmesen találó, de sohasem személyeskedő vagy gyűlölködő, sőt mindig félreismerhetetlenül törekszik a tárgyilagosságra, igazságos ítéletre. Hogy minden nagyobb tehetséget csirájában föl nem ismert, — ezt a szemrehányást sok nagy mester és akadémiai igazgató sem kerülte el, annál kevésbé szabadulhatott tőle egy a napi sajtót szolgáló kritikus. Könnyű az utólagos próféta kényelmes álláspontjáról rámutatni annak a tévedésére, ki úgyszólván percznyi benyomások alatt a mindennekfelett gyors kiszolgálást követelő közönség tájékoztatására, gyakran lázas sietségben kénytelen a művészeti élet váltakozó jelenségeivel szemben formált véleményét az olvasónak egy napra szánva, de az író felelőssége szempontjából örökre szólalólag sajtó alá bocsátani. És vajon ártott-e valakinek az a soha sem durva, sohasem rosszakaró, sohasem megbélyegző kritika, melylyel Kelety néhány szilaj művészambitiót fékezni próbált? Valljuk be, hogy azoknak, a kik végül is elnyerik a babért, jól esik az, ha koszorúzott homlokukon a kezdőkori félreismertetés töviskoronájával szenvedett sebekre is rámutathatnak; azt pedig el kell ismerni, hogy Kelety igazi lovasgiassággal, mondhatni örömmel szolgáltatott busás elégtételt kettőzött elismeréssel azoknak, kik ítéletétől méltatlanul sújtva érezték magokat.

Mily egyszerűen igaz például az a jellemzés, melyet korán elhunyt, nagy Mészölyünkről már 1872-ben adott.

Az ő «egészen külön költői specialitást képviselő kis tájképeivel szemben — úgymond — le kell mondani minden phrázistról. Vonzóerejük főleg abban áll, hogy tökéletes ellentétben a pseudo-ideális irány hazug csábjaival, híven és naivul magát az üde természetet állítják szemünk elé . . . Mészölyben a művészkedély irigylendő egyensúlya van meg, teljes hiánya a speculationnak és sentimentalismusnak».

Benczúrt hazajövelekor melegen üdvözli, méltatva ismertetvén egyúttal az Első Magyar Biztosító Társaság jubileuma alkalmából festett nagy vásznát; de legnagyobb elragadtatással az ő Tisza-arczképéről szól, mely még ma is mindnyájunk élénk emlékezetében van. Strobl, Zala első feltünését rendkívül rokonszenvesen s bátorítólag commentálja: Kiss György Szamaritánus-csoportját is meleg elismerésben részesíti. Szinyeiről 1883-ban megjósolja, hogy közönségünk kedvencze lesz; Paczkának Görgey Arthurról festett arczképét kiváló műként jellemzi, Mednyánszky Lászlót oly tájképfestőnek mondja, ki fölismeri azt, hogy a természetben mindennek, mihelyt látni akaruk, «külön lelke és karaktere van, melyet megfigyelni, átérezni és lelkiismeretesen ábrázolni érdemes, mert gyönyörűséggel fizet.»

Hogy néhány, kivált újabban érvényesült művészi tehetség a Kelety műbirálataiban méltatást nem talált, azt annak is kell tulajdonítanunk, hogy e munkássága az 1896-iki kiállítással megszakadt. Csak még egyszer ragadt azután tollat, hogy elmondja műbirálói hattyúdalát, a leginkább az ő szíve szerint való művészeiről, Lotz Károlyról, az ősz mester tiszteletére 1898-ban a magyar hölgyek által rendezett jubilaris ünnepélyen. Ennek a csevegő hangon írt baráti dicshymnusznak az elmondására Keletyt nem csak egyéni positiója tette hivatottá, hanem az is, hogy ő volt az, ki már 1875-ben a Nemzeti Múzeum lépcsőházának frescóiról írt beható ismertetésében Lotznak akkor

még általán föl nem ismert jelentőségét kellő világításba helyezte; ő volt az, ki tíz évvel később, egy társaságunkban tartott fölolvadásában az Operaház remek menyezeti frescót egy, értekezésében meg nem nevezett, de igen előkelő helyről jött igazságtalan tamadással szemben a dekoratív festészet változhatatlan törvényeiből merített megdönthetetlen érveléssel védelmezte meg, ő volt az, ki Lotz mesternek a Keletytől már a hatvanas években hangoztatott programnak megfelelően az Akadémia dísztermében festett történeti falképeket az Akadémia ünnepélyes közülésén felolvasott, beható æsthetikai tanulmányban méltatta. És valóban, méltóbb dicséretet alig lehetett az ősz művésztől mondani, mint a melylyel Keletynek ez az értekezése, az akadémiai frescók megfestése alkalmából illeti őt, kiemelvén, hogy «ugyanakkor, mikor a haladottnak hirdetett külföldön egy-egy monumentális géniuszt igénylő feladat megoldása végett fél Európát felkutatnák eredmény nélkül — mert oly kevesen vannak ma már, kik a magasabb stilú műfajok körében helyt állani képesek: -- akkor a félreeső Magyarországon végre fölfedezik Lotz Károlyt, ki mint a vén Toldy, Lajos udvarában, súlyos kardjával, melyet ifjabb leventék forgatni nem tudnak, szerényen előáll és mintha csekélységről volna szó, dicsekvés nélkül megmenti az ország becsületét.»

Nem ez volt az egyetlen alkalom, mikor Kelety az Akadémia csarnokában művészetünket juttatta szóhoz; már akadémiai székfoglalója az újabb magyar képzőművészet egy sok hányatott kérdésének: a Deák-szobor ügyének volt szentelve, melyet ő mint szoborbizottsági előadó is szolgált s hirlapi cikkben is tárgyalt. Bizonyos pessimismussal nyilatkozik e tanulmányában a művészetek általános állapota felől, de csupa oly állítással, melyet alapjában megdönteni alig lehet. «Hol van a haladás? — kérdezi, a művészetekről szólva, — jelenkorunk mindent túlszár-

nyaló, villámsebes haladása? A szépművészet öt világrészében sehol. Kénytelenek vagyunk bevallani. Zsellérek vagyunk e területeken, nem önálló földbirtokosok, kiknek örökségét a letűnt ivadékok tőlünk megirigyelhetnék. Mindenben a múltnak lekötelezett, de lázadásra kész szolgái, várjuk és keressük, de mindidáig hasztalanul, új jelszóban az új vezércsillagot, mely a letarolt mezők pusztaságából kivezessen.»

Ez 1878-ban volt mondva; azóta is akadémiai és társaságunkbeli felolvasásaiban, id. Markó Károlyról írt tanulmányában, Ipolyiról és Trefortról a képzőművészeti társaságban tartott emlékbeszédeiben, a Lotz-ünnepélyen mondott beszédében a szabadságharcz-szobor pályázat első juryjének nevében írt jelentésében, valamint kiállítási jelentéseiben, s hírlapi czikkeiben is találunk oly észrevételeket és kijelentéseket, melyek művészeti viszonyaink és feladataink mély ismeretére és tárgyilagos megítélésére vallanak s e mellett korántsem tanuskodnak olyan avult, maradi fölfogásról, minővel Keletyt néhány ellensége szeretne megvádolni, sem elfogultságról az új kor törekvéseivel szemben.

Például nyilvános emlékműveinknek ki nem elégitő eredménnyel végződő vajadásait találóan jellemzi Kelety, mikor azt mondja, hogy hazai közönségünk és a sajtó kritikája rendszerint kelleténél nagyobb elnézést tanusít a pályázati szoborminták, mint sokat ígérő tervezetek iránt, de utóbb annál nagyobb, néha túlságos szigorral ítéli el az elfogadott minták nyomán készült és végleg fölállított emlékszobrainkat, valamint a létesítésök ügyében évekig fáradozott szoborbizottságokat is. A közvélemény e forgandóságának ő maga classikus példáját tapasztalhatta, mikor ugyanaz a közönség, a mely Huszár Adolfot díszlakomával ünnepelte az ülő Deák-szobor mintájáért, a művész később támadt aggályainak hatása alatt, akkor, mikor már az ülő-

szoborba mintegy 40,000 forint belé volt fektetve, zajosan követelte az állószobrot. Az ily nyilvános emlékművek létesítésének bizonynyal leghelyesebb elvét fejezte ki Kelety, hangsúlyozván, hogy azokat a még követelőbbé válандó utókorra való tekintetből is kell terveznünk, mely absolut mértékkel fogja mérni jelenkori műveltségünk és törekvéseink emlékműveit.

Ép oly nehéz ellenmondani annak az állításának, hogy a deli magyar népjelleg genrefestészetünkben még mindig nincs méltón föltüntetve s hogy mennyire fölülmultak bennünket a lengyelek szintén közel eső szabadságharczuk emlékeinek művészi megörökítésében.

Már 1880-ban volt alkalma tapasztalni, hogy a művészet terén az ifjak mindig mellőzötteknek mondják magokat az öregek által, de joggal utalt arra, hogy ne feledjék az ifjak, mennyivel kevésbé érezték azok az öregek fiatalkori tanulmányaikban, küzdelmeikben az állam gyámolító kezét s fényes anyagi helyzetbe bizony mindeddig legkevesebbök jutott. Oka volt egy későbbi értekezésben arra a panaszra is, hogy «az ifjú művésznemzedékben az önbecsérzet és a kritikai szellem sokkal hamarább fejlik és erősebb gyökeret hajt, mint a kiérdemelt babér iránti kegyelet s a szaktekintélyekbe vetett bizalom.» De neheztelés nélkül mondja ezt is, sőt egy más alkalommal védelmére kél a művészek fegyelmezetlenségének, azt a gondolkozásmód bizonyos függetlenségén és az individualitás erősebb fejlettségén alapulónak mondja. «A művészember belértéke — úgymond — külön egyéniségében tetőzik és semmivé lesz, ha individualitásáról lemond, vagy ha ennek lényegéből értelmi áldozatokra kényszerítik.»

Általán Kelety a legteljesebb szabadságot kívánja a művészeti életben megvalósítva látni, nem félvén tőle, mert az kinövésai ellen önmagában hordja, a saját torzképében birja az orvoslást. Megvannak természetes korlátai a mű-

vészet örök szabályaiban, mint a perspectivában, az emberi test állandó arányaiban, ezeknek korlátait a legnagyobb lángelme sem lépheti át büntetlenül. Ha tudva teszi: torzképet alkot; ha tudatlanságból vét, kontárkodik... Innen van, hogy a művészt kutatásaiban nem lehet kalauzolni, sem tetszést ráerőltetni, a művész semmi más úton meg nem közelíthető, mint a maga saját útján, s «ezért mindig óvakodjunk közbenjárókul tolakodni közéje és a természet közé.» A művészi szabadság és autonomia legradicálisabb szóvivői meg lehetnek elégedve azzal a védelemmel, amelyben Kelety — a rossz porosz példára hivatkozva, — a művészetet az elmélet túlságos beavatkozásai ellen részesítette: az ily beavatkozástól — nézete szerint — a művészet fejlődése megzsibbad; már akkor — 1885-ben — követelte, hogy a műtudósok tapasztalt egyoldalúságának óvszerül a nyilvános műgyűjtemények beszerzéseinél a művészeknek nagyobb befolyás biztosíttassék.

Mert művészi és æsthetikusi meggyőződése egyaránt azt tartja, hogy a «művészetben csak az sikerül, a mit szeretettel, szenvedélylyel alkotunk», csak az oly művészt becsüli, kiben megvan az a «magasztos önzés», hogy mindenekelőtt önönmagának, a világnak csak másodsorban kíván eleget tenni. De viszont bizonyos tárgyilagosságot tételéz föl a művészen, különösen a tájképfestőben, mely érvényesülni hagyja a merő naturalismustól jól megkülönböztetendő egészséges realismust, s a mesterkéletlen természetben lappangó költészetet fölébe helyezi az emberi subjectivitás még oly költői nyilvánulásainak.

Ime néhány vonásban az az æsthetikai hitvallás, melyet Keletyben a művész érzése érlelt meg s a melyet hiven követett a kritikus is és a művészek tanítómestere.

Érdekes és tanulságos vonásokban oly gazdag egyéniségének és pályájának képéből feladatomhoz képest csak azt ragadhattam ki, a mi őt mint írótt jellemzi; se művé-

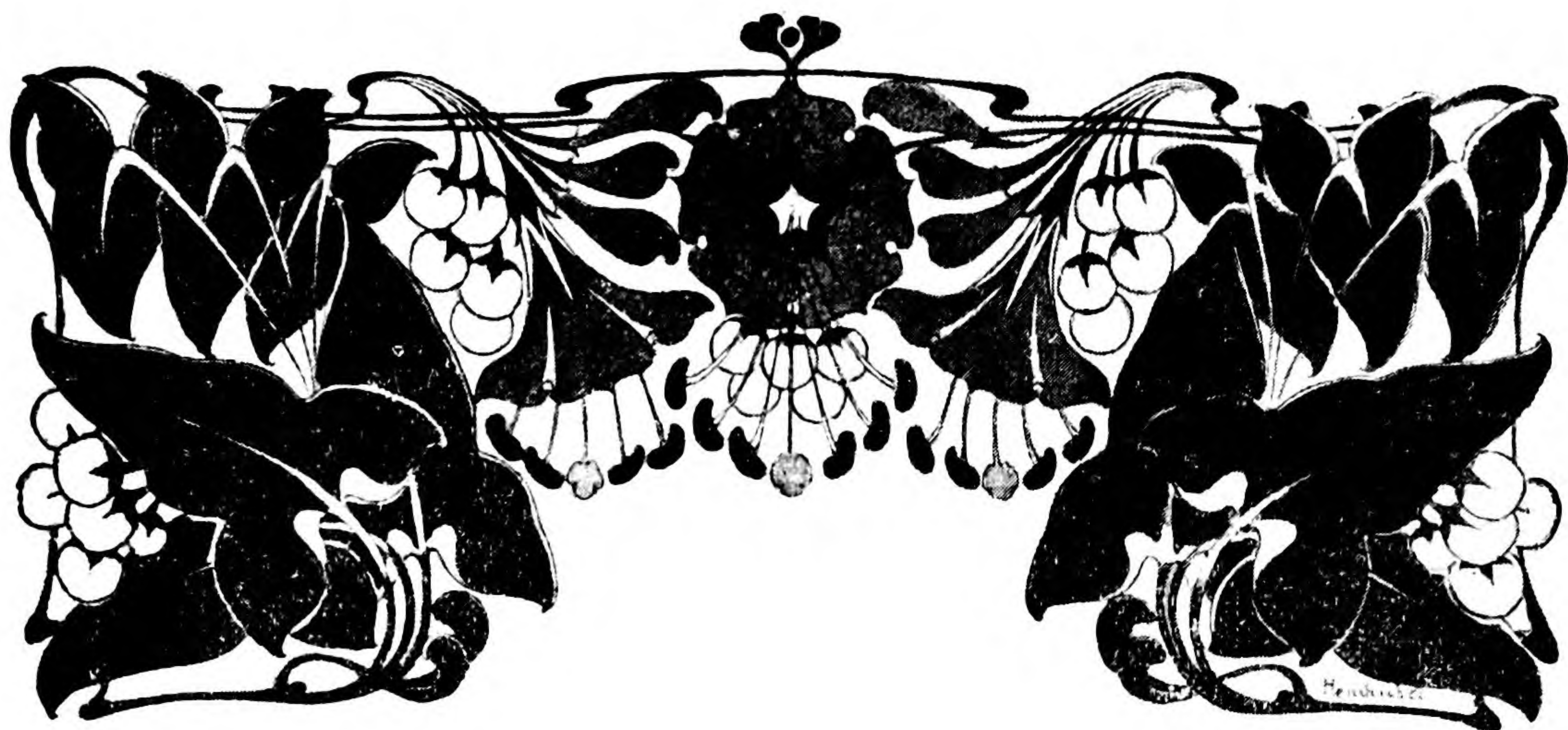
szetét, se képzőművészeti érdekeink gondozása körül vitt fontos tanító, szervező és vezető szerepét e helyen és ez alkalommal nem méltathatom érdeme szerint, bármennyire kísértésbe visz épen az a szerénység, melylyel ő a maga részét e téren való haladásunkban — például Trefortról mondott emlékbeszédében — még csak sejtetni sem igyekezett. De írói működésének e vázlata is érezteti velünk, mennyit vesztettünk benne mindazokon a tereken, melyekre tevékenysége kiterjedt s hol állanánk ma mindazokon a tereken a nélkül a három emberre való munka nélkül, a melyet ő az összes művészeti kérdésekben való souverain otthonosságával, önfeláldozásig menő önzetlen és zajtalan munkakészségével egymaga végzett el közöttünk.

A Kelety Gusztáv odaadó tevékenysége képzőművészeti és iparművészeti intézményeink megalapítása és fejlesztése körül annál inkább volt áldozat is az ő részéről, mert ez a tevékenység kétségkívül megakadályozta abban, hogy egész erejét a művészi munkának szentelje. Elmondhatjuk, hogy bármily becses és nemes alkotásokkal gyarapította ő még így is tájképfestészetünket, művészi egyénisége más irányú nagy elfoglaltság miatt ki nem alakulhatott úgy, mint azt fiatal korának alkotásai remélni engedték s ecsete valószínűleg több, változatosabb, gazdagabb örökséget hagyott volna hátra, ha helyét nem kellett volna oly gyakran a tollnak átengednie. Azt a «magasztos önzés»-t, melyet ő Markó Károlynál oly szellemesen dicsőített, Kelety életében vajmi kevéssé követhette; nagylelkűen le kellett mondania a magasröptű művészi ambícióról azért, hogy egész művésznemzedékek ambíciója számára fárasztó és többnyire egyhangú munkával törjön utat a Parnassus felé. És így mi sírja fölött az elé a fájdalmas kétely elé vagyunk állítva, vajon örüljünk-e azoknak az eredményeknek, melyeket Kelety, a tanár, író és adminisztrator képzőművészetünk fejlődése érdekében elért, vagy sajnáljuk azt a rövidséget,

melyet ezek miatt Keletynek, a festőnek, művészi munkája szenvedett?

Pályájának, hatáskörének természete, nem az ő lelkiülete hozta magával, hogy Keletynek ellenségei is voltak, ócsárlásban is volt része, különösen élete utolsó szakában, midőn kor és betegség súlya alatt egykor oly veszélyes tollát sem forgathatta többé a régi hévvel és erővel, s a védekezésre legtöbb esetben kedve sem volt. És talán jobban is tette, hogy nem törődött a megtámadásokkal.

A mit ő tett, alkotott, messze túl fog élni minden kicsinyes irigységet és neheztelést, melyet életében tapasztalnia kellett. Magyarország kulturtörténetében a képzőművészetek erőteljes fejlődése a XIX. század utolsó harmadában mindenkor elválaszthatatlan lesz a Kelety Gusztáv nevétől; annak, ki minden szerénysége mellett magának ily maradandó emléket állított, a munkás, tisztelt és kedves társnak mi is e körben kegyeletesen fogjuk megőrizni emlékét.

III.

AZ INTÉZET BELÉLETÉBŐL

AZ 1906—1907. TANÉVBEN.

Az intézet tanszemélyzetében a lefolyt tanévben változások nem történtek.

A rajztanári, tanítói és tanítónői szakok, nemkülönben a művészeti tanfolyamok szabályszerűen működtek.

A továbbképző és pedig úgy a rajztanárok és művészek, mint az iparművészeti gyakorlati szak továbbképzője a lefolyt tanévben is igazolták azt a szükségességet, melynek keletkezését köszönik. Az Országos Képzőművészeti Tanács több pályázónak azzal a föltétellel adott ösztöndíjat, hogy tanulmányait iskolánkon köteles folytatni. Ez az intézkedés bevált s a jövő tanévben szintén lesznek ilyen ösztöndíjasaink.

A növendékek munkássága élénk volt és pedig nemcsak a szigorúan vett iskolai feladatok elkészítésében, hanem magánszorgalomból is. E nemű munkásságukat az iskolában készült műveikkel együttesen állították ki a husvét szünet alatt rendezett iskolai kiállításon. Ezt a kiállítást APPONYI ALBERT gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter

úr, MOLNÁR VIKTOR államtitkár, K. LIPPICH ELEK dr. miniszteri osztálytanácsos urak, valamint nagyszámú előkelő műszerető közönség s a sajtó képviselői látogatásukkal tisztelték meg, megelegedésüknek s elismerésüknek adva kifejezést.

Részt vett iskolánk a múlt évi milánói kiállításon is. Kiállításunk egész anyaga ott elégett; de a rendelkezésre álló anyagból új, második kiállítást rendeztünk Milánóban, melylyel sikerült iskolánknak azt a sikert megóvnunk, a melyet első kiállításunkkal megnyertünk.

Iskolánk a legnagyobb kitüntetést, a *nagy díjat* (Grand prix) kapta; az intézet vezetősége és a kiállítást helyszínen rendező tanár *díszoklevelet*, (Diplome d'honneur) azok a tanárok, a kik a kiállításon növendékeik munkáival képviselve voltak, *aranyérmeket* kaptak; több növendékünk *arany*, illetve *ezüstéremben* részesült.

Ennek kapcsán, mint közérdekű és kulturális viszonyainkat jellemző tény — szerénytelenség nélkül — megemlíthető, hogy az olasz rajztanárok 1906. évi szeptember hóban BOITÓ KAMILLO elnöklésével tartott milánói kongresszuson RAMATI DIDINO egy egész délelőttöt betöltő előadást tartott a rajztanítás újabb módszeréről a magyar példa kapcsán. A kongresszus tagjai egyhangú lelkesedéssel csatlakoztak az előadó javaslatához, melynek értelmében általában az orsz. m. kir. mintarajziskola és rajztanárképző irányzatát követésre méltó példának fogadják el. A francia rajztanárok 1906. évi augusztus hó második felében tartott kongresszusán pedig a rajztanárok szakszerű és egyöntetű kiképzésnek szükségét érezvén, a kongresszus kimondotta, hogy a létesítendő ujitások sorában első helyet foglal el egy francia rajztanárképző intézet. Mintaképpül a budapesti Mintarajziskola és Rajztanárképzőt állították fel, melynek szervezetéről részletes ismereteik vannak s melyekről a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoztak.

Végül a Societa Umanitaria—Milano didaktikai múzeuma számára a tanmenetünket feltüntető növendékmunkákat kér iskolánktól.

Részt vesz iskolánk az országos pécsi kiállítás művészi csoportjában is, iskolánkhoz méltó elhelyezéssel, növendékeink iskolai és magánszorgalomból készített munkáival.

A már említett iskolai kiállításokon kívül részt vettek továbbá intézetünk továbbképző tanfolyamainak majdnem minden növendéke a *Magyar Képzőművészeti Társulat* által a városligeti *műcsarnokban*, nemkülönben a *Nemzeti Szalonban* az év folyamán rendezett kiállításokon elismerésre méltó módon. A külön iparművészeti gyakorlati tanfolyam látogatói pedig különféle iparművészeti domborított bőr- és egyéb anyagú tárgyakkal résztvettek a *Magyar Iparművészeti Társulat* kiállításán.

De növendékeink társulatok és egyesek által hirdetett pályázatokon is megállták helyüket. Így az Asztalosok Bútorcsarnok Szövetkezete által az orsz. m. kir. iparművészeti iskola és intézetünk volt és jelenlegi növendékei részére kiírt plakát-tervezet pályázaton az első 200 K-ás díjat VUČAK MIHÁLY, a második díjat MOLDOVÁN BÉLA rajztanárjelöltek, a kassai jelmezestély tánczrendjére hirdetett pályázaton az első díjat JASCHIK ÁLMOS rajztanárjelölt, a második díjat SOMMER VILMOS művésznövendék, az aradi Foto-Klub oklevélpályázatán az első díjat HELLEBRAND BÉLA, a második díjat MÁRTON FERENCZ rajztanárjelöltek nyerték el. Az Orsz. Képzőművészeti Társulat pedig a NADÁNYINÉ-féle 500 K-ás ösztöndíjat és a KOHNER ADOLF-féle egyik 500 K-ás szolnoki ösztöndíjat KÖVÁRI SZILÁRD mult évben oklevelet szerzett rajztanárnak ítélte oda számos pályázók közül.

Az 1906/7. tanévben nyílt meg iskolánkon a *grafikai* tanfolyam OLGYAI VIKTOR tanár vezetése alatt. A kezdet nehézségeinek leküzdése után, melyek közt legsúlyosabb a

helyiség szűk volta, a grafikai szakosztály működésének már az első esztendejében is úgy pedagógiaileg mint művészileg meglepő eredményt tudott felmutatni. Úgy rajztanár-, mint rajztanítónő-jelöltek, művésznövendékek mint továbbképzők, volt intézeti növendékek, sőt intézeti tanárok is érdeklődő buzgalommal fáradoztak a grafikai technikák elsajátításában. Intézetünk husvéti kiállítása alkalmával alig félesztendő eredménye gyanánt külön termet töltött meg a grafika munkái legjavával: több mint félszáz műlappal. Ezek túlnyomó része a mélynyomásnak: a rézkarcznak és válfajainak, az aquatintának, vernis-mounak, mezzotintónak s ezek kombinációjának technikáit képviselő, a többi a síknyomást: az egyszínű és többszínű kőrajzot valamint a monotípiát és a permetezést. A kiállított művek művészi nivóját illetőleg elég megemlítenünk, hogy a Szépművészeti Múzeum rézmetszetgyűjteményének igazgatósága tizet közülök tüntetett ki a gyűjtemény számára való megvétellel és hogy úgy a Műcsarnok mint a Nemzeti Szalon tavaszi kiállításai többet mutattak be a szélesebb nyilvánosságának. Néhányat autotipikus reprodukcióban közlünk ez *Értesítő* külön melléklete gyanánt a «Művészet» szerkesztőségének szivességéből, ki sokszorosításuk jogát megszerezte volt.

Sajnálatosan az algrafiát, a síknyomás ez új képviselőjét a grafikai szakosztály tananyagába felvenni nem lehetett, mivel nyomtatását még egy műintézetünk sem gyakorolja. Így e technikával alkalmas síknyomású kézisajtónak felállításáig várakoznunk kell. Kárpótlásul a jövő tanév anyagába fölveszszük a *magasnyomás* eljárásait: *czink magas-edzést* s mint új technikát, a *linoleum-metszést*. Ezekkel együtt szakosztályunk a más művészeti iskoláknál külön osztályokra felosztott művészgrafikai technikáknak összeségét magába fogja zárni, mi annál előnyösebb, mivel egymásra való kölcsönhatásukban fekszik fejlődésük egyik fontos lehetősége.

A szakosztály működéséről való jelentéssel kapcsolatosan egyuttal hálás köszönetet kell mondanunk RAUSCHER LAJOS műegyetemi tanárnak, ki az osztály mély-sajtójának megérkeztéig oly szives volt annak rendelkezésre bocsátani saját kézisajtóját, úgyszintén dr. MAJOVSZKY PÁL miniszteri titkárnak, ki ritka műértő ízléssel összeválogatott, gazdag grafikai gyűjteményét önzetlenül engedte át időleges kiállítások rendezése céljából.

A jövő 1907/8. tanévben ismét új szakosztálylyal szaporodik iskolánk munkaköre.

Ezt az új tanfolyamot a tanítóképző intézeti tanárok képzése és képesítésének kérdése teszi szükségessé. Eddig ugyanis a *tanítóképző-intézetek* tanáraitól kívánt képzettség mértéke általában nem volt megállapítva. Így rajztanárok is alkalmaztattak tanítóképzőkön középiskolai és polgáriiskolai képesítéssel is.

Jövőre a többi tanszakbeli tanárok képesítése is szabályoztatván, nem maradhatott rendezés nélkül a *tanítóképzők*nél alkalmazandó rajztanárok képesítése sem. Erre vonatkozólag az Orsz. Közoktatási Tanács egy szabályzatot készített, mely szerint a rajztanároknak, hogy jövőben tanítóképzőkben is alkalmazhatók legyenek, erre külön képesítést kell szerezniök. Ezen szabályzatot, melyet a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr f. évi 75.069. sz. rendeletével jóváhagyott, tájékozásul 90—93. oldalon egész terjedelmében közlöm.

A *külön aktrajzolás*i tanfolyam (szabad iskola) a lefolyt tanévben október hótól március hó végeig működött s látogatóinak száma 50—80 közt váltakozott.

A rajzpedagógiai *gyakorló iskola* is működött s a IV. éves rajztanár- és tanítójelöltek a különféle iskolák növendékeiből toborzott 30 fitanuló tanításával szereztek maguknak gyakorlatot jövőendő pályájukra. Sajnos azonban, fedezet hiányában, a különféle iskolák rajzolás

menetének helyszínén való tanulmányozhatása ez évben elmaradt.

A tanévközi tájképfestészeti kiránduláson — ősszel és kora tavasztól fogva — a növendékek ERDŐSSY BÉLA, EDVI ILLÉS ALADÁR és NEOGRÁDY ANTAL festőművész tanárok vezetése mellett részt vettek. Ezenkívül, úgy, mint a mult évi nagy szünet alatt az ez évi nagy szüneten is III. és IV. éves növendékeink egy része hosszabb kirándulást tesz, festészeti gyakorlatokra és etnografiai tanulmányokra Marosvásárhelyre. E célra a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 2000 K segélyt méltóztatott engedélyezni.

E mellett a végzett rajztanárjelöltek dr. PASTEINER GYULA, a végzett rajztanítónőjelöltek pedig AGGHÁZY GYULA tanár vezetése alatt Olaszországba tesznek a szünet elején tanulmányutat. Céljuk Firenze és Felső-Olaszország több városának művészi szempontból való tanulmányozása. Ez a kirándulás is a miniszter úr ó nagyméltóságának kegyességéből vált lehetségessé.

Iparművészeti gyakorlati tanulmányaik kiegészítése céljából tanár, illetve tanítónőjelöltjeink NÁDLER RÓBERT szaktanárunk vezetése mellett tanulmányozták: JUNGFER GYULA műlakatossági-, KISSLING ADOLF csillár- és lámpagyári-, GOTTERMAYER NÁNDOR könyvkötészeti-, ROTH MIKSA mozaik- és üvegfestészeti-, valamint a SCHMITH-féle műhelyeket.

Az építészeti-stil és alaktani tanulmánykirándulások alkalmával HAVRANEK FERENC műépítész-tanár szakszerűen kalauzolta növendékeinket.

Az ifjúság egészségi állapota kielégítő volt; haláleset egy sem fordult elő.

IV.

AZ INTÉZET TANTERVEI.

A) *A rajztanár- illetve rajztanító-jelöltek tanfolyamának tantárgyai és a heti óraszámok kimutatása.*

Tantárgyak	Heti óraszám				
	tantárgy- és osztályonként				össze- sen
	I.	II.	III.	IV.	
Alakrajz és festés	14	14	14	16	58
Alakrajzi mozd. compositio	—	—	1	1	2
Ékítményes rajz	6	4	—	—	10
Csendélet, rajz és festés	2	2	2	4	10
Iparművészeti rajz és tervezés	—	2	7	10	19
Építészeti rajz, stíl- és alaktan	—	3	3	4	10
Mintázás	4	4	4	—	12
Állat-tanulmány	4	—	—	—	4
Ábrázoló geometria	4	4	—	—	8
Látszattan és rajz	—	4	4	—	8
Művészetek története	—	—	2	2	4
Bonczalaktan	2	—	—	—	2
Magyar irodalom	1	—	—	—	1
Pedagógia	—	—	1	—	1
Rajztanítási gyakorlat	—	—	—	1	1
A növendékek heti elfoglaltsága	37	37	38	38	150

Az állat-tanulmányt a II—IV. éves tanárjelöltek külön órákban gyakorolhatják.

B) *A rajztanítónő-jelöltek* tanfolyamának tantárgyai és a heti óraszámok kimutatása.

Tantárgyak	Heti óraszám					össze- sen
	tantárgy- és osztályonként					
	Elők.	I.	II.	III.	IV.	
Alakrajz és festés	14	14	14	16	16	74
Alakrajzi mozd. compositio ..	—	—	—	1	1	2
Ékítményes rajz	6	6	6	—	—	18
Csendélet, rajz és festés ..	2	2	2	4	4	14
Iparművészeti rajz és tervezés	—	—	—	8	10	18
Mintázás	—	6	6	—	—	12
Állat-tanulmány	—	—	—	—	2	2
Ábrázoló geometria	—	2	2	—	—	4
Látszattan és rajz	—	—	—	2	—	2
Művészetek története	—	—	—	—	2	2
Bonczalaktan	—	—	1	—	—	1
Magyar irodalom	—	1	1	—	—	2
Pedagógia	2	—	—	1	—	3
Rajztanítási gyakorlat	—	—	—	—	1	1
A növendékek heti elfoglaltsága	24	31	32	32	36	155

Az állat-tanulmányt az összes tanítónőjelöltek külön órákban is gyakorolhatják.

C) *A rendes festő művésznövendékek* tantolyamának tárgyai és a heti óraszámok kimutatása.

Tantárgyak	Heti óraszám				össze- sen
	tantárgy- és osztályonként				
	I.	II.	III.	IV.	
Alakrajz és festés	28	30	30	30	118
Mintázás	6	6	—	—	12
Szemléleti látszattan	2	—	—	—	2
Művészeti boncztan	1	—	—	—	1
Perspektivai szerkesztés	2	—	—	—	2
Művészetek története	—	—	2	2	4
A növendékek heti elfoglaltsága	39	36	32	32	139

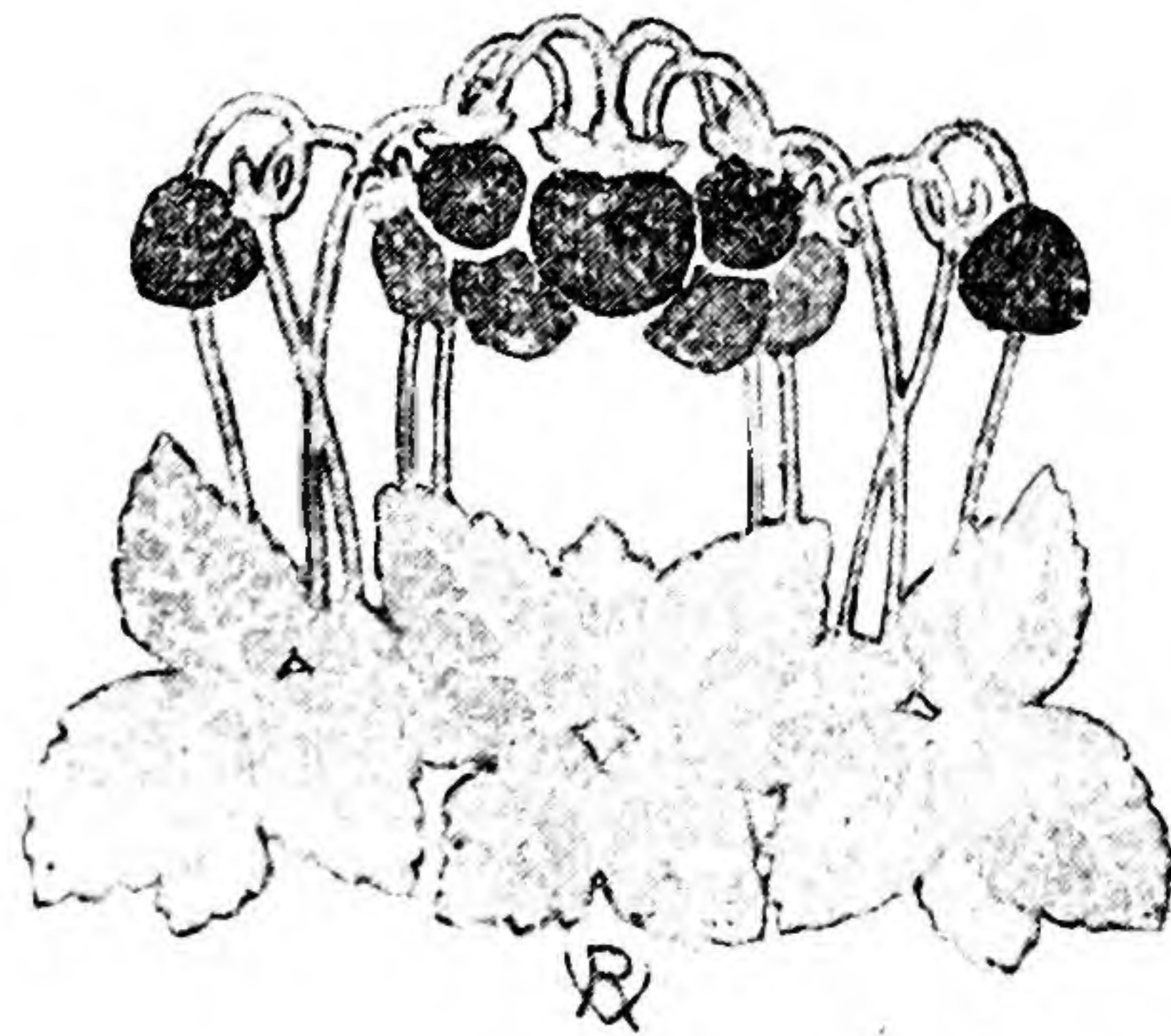
D) *A rendes szobrász művésznövendékek* tanfolyamának tárgyai és a heti óraszámok kimutatása.

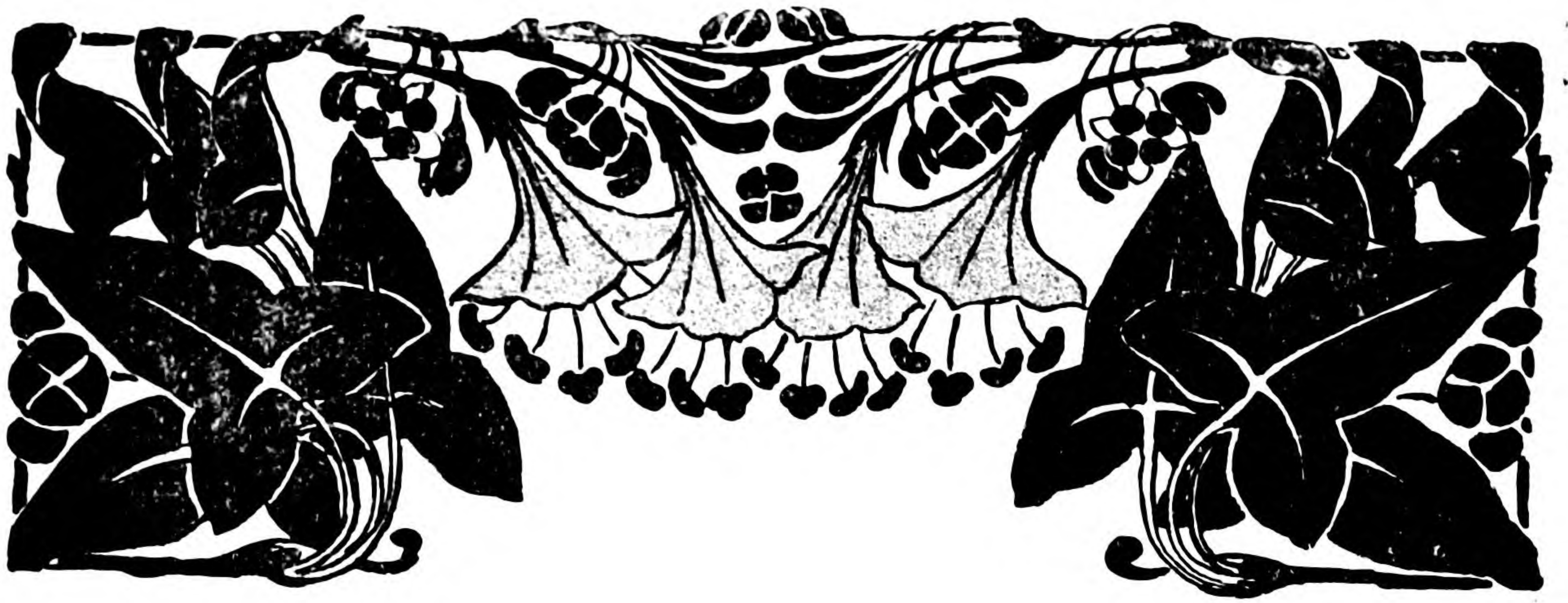
Tantárgyak	Heti óraszám				
	tantárgy- és osztályonként				össze- sen
	I.	II.	III.	IV.	
Mintázás	26	30	30	30	116
Aktrajz	8	10	10	10	38
Szemléleti látszattan	2	—	—	—	2
Művészeti boncztan	1	—	—	—	1
Prespektivai szerkesztés	2	—	—	—	2
Művészetek története	—	—	2	2	4
A növendékek heti elfoglaltsága	39	40	42	42	163

Az állat-tanulmányt az összes művésznövendékek külön órákban — élő ló és egyéb eleven állatok után — az alakrajzi compositiót a rajztanárjelöltek részére kitűzött órákban gyakorolhatják.

A tájképfestészeti tanulmánykirándulásokon szintén az összes növendékek vehetnek részt.

Az összes művésznövendékek külön órákban a csendéleti festést is gyakorolhatják.

V.

A TANTERVEK RÉSZLETEZÉSE.

Alakrajz és festés.

A) Rajztanár- és tanítójelölteknél;

I., II. és III. oszt. heti 14 óra. IV. oszt. heti 16 óra.

B) Művésznövendékeknél (férfiak és nők):

I. oszt. heti 22 óra, II. oszt. heti 24 óra, III. és IV. oszt. heti 32 óra.

A *rajztanár-*, illetőleg *rajztanítójelöltek* és a *művésznövendékek* az élő minta után való *fej-* és *akt-rajzolást* (szénnel, krétával, rajzónnal vagy tollal tetszésszerinti módorban, színes vagy fehér papiroson) már az I. osztályban megkezdik; a II. osztályban az *akt-rajzolást* párhuzamosan az *élőfejrajzolással* és *festéssel* gyakorolják s ezen tanulmányokat a III. és IV. osztályban is folytatják.

Ezzel kapcsolatosan a növendékek (főleg a tanárjelöltek) szabad idejükben többek között az élő mozgó állatot (téli és rossz időben erre a célra átalakított megfelelő földszinti nagy műteremben, jó időben pedig a szabadban, az intézettel szomszédos telken), nevezetesen a lórajzolást, egész éven át élő minta után gyakorolják s ezenkívül két-

három emberi alakkal variált, hetenkint kitűzött, új és új mozdulat-kompozíció feladatokat végeznek. Utóbbi gyakorlatok vagyis «valamely meghatározott cselekvésnek emberi alakok által való grafikus kifejezése olyképpen, hogy az alakok valószerű elképzelése mellett az ábrázolásnál kellő súly legyen fektetve az alakok helyes arányaira s a mozdulat jellemző és artistikus voltára», a középiskolai tanárjelöltek képesítő alakrajzi (akt) szakvizsgálatának egyik kiegészítő részét képezik.

Az eleven ló utáni rajzolás célja: nem az állatrajzolásnak önmagáért való művelése, hanem segédeszköz, illetőleg óvórendszabálya az egyoldalú ember-modell utáni rajzolásból eredhető bajnak.

A helyéből ki nem mozduló beállított emberi modell folytonos rajzolása a tanítványt könnyen szellemi renyhétségbe viheti s annak a veszedelemnek teszi ki, hogy a folytonos kényelmes nézhetés az impressziót, a felfogó képesség gyorsaságát meglankasztja. Másik veszedelme az ilyen nyugodt modell utáni rajznak az, hogy a modell maga is elfáradván, bizonyos idő után elveszti az eredeti mozdulat frissességét; az izmok elpetyhüdnek s az egész beállítás elveszti elevenességét.

Az állat mozdulata azonban mindig természetes, szervezetének lényegéből folyó cselekvés.

A beállított aktnak merő ellentéte az eleven mozgó állat után való rajzolás. A be nem állítható gyors mozdulatú jó vérű ló rajzolása gyors felfogásra kényszeríti a szemlélőt. A váratlan, előre nem látható mozdulatok egész sorozatát nyeri így a tanítvány és a látott, de már elmúlt mozdulatokat újra felidézi lelkében. A rajzolásnak szelleme-sebb, önállóbb iránya jön létre ily módon és *üdvös visszahatással van az emberi modell utáni gyors rajzolásra is.*

C) A rajztanítónőjelöltek alakrajzolásai tanterve :

Előkészítő osztály. Heti 14 óra.

Szeptember közepétől a szükséghez képest karácsonyig: szoborminták (fej) utáni rajzolás, azontúl élő modell után való fej rajzolás valódi nagyságban szénnel, egyszersmind kisebbitett méretben való vázolósa írónnal, krétával stb.

I. osztály. Heti 14 óra.

Élő modell után való fej rajzolás és vázolás többféle anyaggal.

II. osztály. Heti 14 óra.

Élő modell utáni fej rajzolás és festés, valamint vázolósi gyakorlatok; az előrehaladottabbaknak akt-vázolás.

III. osztály. Heti 16 óra.

Élő modell utáni fej rajzolás és festés, valamint vázolósi gyakorlatok; akt-rajzolás és gyors vázlatok készítése; draperia-tanulmányok.

IV. osztály. Heti 16 óra.

Élő modell utáni fej festés és vázolósi gyakorlatok; gyors vázlatok készítése; draperia tanulmányok, valamint az akt-rajzolóssal és festéssel párhuzamosan antique- vagy más műbecsű szoboralakok rajzolósa.

Ékítményes rajz.**A) Rajztanár- és rajztanító-jelölteknél:**

I. oszt. heti 6 óra, II. oszt. heti 4 óra.

B) Rajztanítónő-jelölteknél:

Előkészítő, I. és II. oszt. heti 6—6 óra.

A mi az általános irányú iskolai rajzoktatást egy név alatt, a szabadkézi rajz elnevezés alatt egybefoglalva, a

rajzoktató által váltakozva végeztetik, az a szakiskolákban megosztva, de egymással szoros kapcsolatban tartva, szakokra oszlik. Míg ott a szabadkézi rajz felöleli az alak- és ékítményrajzot, tervezést, szemléleti látszattant s csendélet-rajzot és festést, addig itt ezek a szakok, bár nem teljesen elszakítva — a mi nem is volna helyes — külön-külön tárgyakat képeznek. Intézetünk tantervében, mint ilyen külön tárgyat képez az *ékítményes rajz* is.

A tanulmány kezdődik kézügyesítő gyakorlatokkal, továbbá különböző stílű vagy naturalisztikus gyümölcs-csoportok és virágokról készült neutrális színű domború minták lerajzolásával, illetőleg festésével.

1. Czeruza-rajzok fehér papíron, esetleg színes papíron fehér kréta felhasználásával; 2. ugyanilyen mintáknak aquarellben egy színnel (szepia, neutral tinta, Payne szürke stb.) való festése fehér papíron, esetleg fehér festék hozzávételével színes papíron; 3. a friss, könnyed kezelés gyakorlására egy-két tollrajz.

Az ékítményes rajz tanításánál a főszó a könnyed, gyors vázolás által készített pontos rajzon, az ily módon készült rajzok egyszerű, a tárgy természetének megfelelő, értelmes módon való visszaadásán fekszik. Az ékítményes rajznak ez a része alakilag befejezést nyer a képesítő első alapvizsgálatnál s ezután következik az ékítmények tervezése, a mely betetőzést nyer az iparművészeti tárgyak tervezésével.

Csendélet-, rajz- és festés.

(Szemléleti látszattan.)

A) Rajztanár-, tanító- és tanítónő-jelöltekénél;

I. és II. osztály heti 2—2 óra, IV. oszt. heti 4 óra

B) Művésznövendékekénél;

I. oszt. heti 2 óra.

Ezen tárgy főként a perspektivai látérzék, a perspektivai elváltozások helyes megfigyelését s a természet-

ből közvetlenül vett impressziók grafikus, helyes és gyors visszaadását fejleszti, miért is a művészi rajztanításban nélkülözhetlen.

Indokolja ezen tantárgynak szélesebb alapon való gyakorlását azon körülmény is, hogy a modern rajzoktatás és közelebbről a közép- és egyéb iskoláink újabb tanterve is a művészeti rajzoktatás főanyagául tűzi ki ezt. A tanterv következő:

1. és 2. év. Szemléleti látszattan: Geometriai testeknek és ezekből összeállított csoportoknak, építészeti alkatrészeknek, használati tárgyaknak, kitömött állatoknak, virágoknak s csendéletszerű összeállításoknak pusztán szemlélet alapján, szabadkézzel való ábrázolása; gyakorolva a szén, kréta, ecset, czeruza használatát, gyors és könnyed kezelésben. Főszólyt fektetve a helyes látás fejlesztésére.

A rajzgyakorlatok kapcsán megismerttetése a legelemibb látszattani törvényeknek és azok gyakorlati alkalmazásának.

Gyors vázolási gyakorlatok.

A kezdők tömegesen, nagyméretű testek és testcsoportokról, lehetőleg nagymértékben rajzolnak, a haladók kisebb tárgyak és összeállítások után, különböző nagyságú rajzgyakorlatokat végeznek.

Időközönként gyakoroltatik a vetületi rajzok alapján való vázolás is, a mikor egy, két vagy több képben megadott adatok alapján a tárgynak látszati képét kell tisztán érzés után, szerkesztés nélkül, elkészíteni.

3. év. Csendélet festés: Először egyszerűbb használati tárgyak. Fokozatosan összetettebb feladatok, összeállítások. Kitömött madarak. Virág- és gyümölcs-csendéletek.

4. év. Ugyanezen feladatok tovább gyakorlása, hozzávéve esetleg egy-két kosztümös alakot.

Ezen kívül az összes növendékek időnként tanári vezetés mellett államköltségen tájképfestészeti tanulmánykirándulásokat tesznek.

Iparművészeti rajz és tervezés.

A) A rajztanár- és tanító-jelöltekénél:

II. osztály (heti 1 óra előadás, 1 óra rajz).

A görög-római és renaissance-stil ornamentikája.

III. osztály (heti 1 óra előadás, 6 óra rajz).

- a) A keleti (arab, perzsa, arab-perzsa), a középkor- (román-gót) és a magyar stíl ornamentikája.
- b) Természeti formák (virágok, állati alakok) rajzolása és festése.

IV. osztály (heti 10 óra rajz).

Természeti formák tanulmányozása. Különféle iparágakba vágó díszítmények és plastikus tárgyaknak tervezése.

Az iparművészeti rajz fontossága kifejezést nyer azon körülményben, hogy míg az egyrészt mélyen belenyúlik a nagyművészetek területébe, addig a művészet zománczával igyekszik bevonni a legközönségesebb használati eszközöket is s vele a szép iránti fogékonyságot felkelteni, ennek szeretetét a legalsóbb rétegekbe is átplántálni törekszik.

Oktatása az ékítményes rajz folytatásának tekinthető és mint ilyen érvényesíti és tovább fejleszti az ott szerzett rajztechnikai ügyességet és ornamentalis alakismeretet.

Első része a multtal foglalkozik és a képesítő vizsgálat szabályzatának követelménye értelmében tárgyalja a *történelmi stílusok ékítményi alaktanát*, ismerteti a különféle stílusok, valamint a magyar népies művészet hagyományos motivumait, rámutat a művészi formák fejlődésére, átalakulására és kimutatja, hogy a művészi felfogás is nem ugrásszerűen, hanem fokozatosan és logikusan változott át. A múlt idők iparművészetének tanulmányozása fejleszti a szépérzéket és rávezet e művészet azon örök törvényeire, melyek minden korban egyenlően érvényben maradnak.

Ezen tanulmányok az építészeti alaktannal párhuzamosan haladó előadásokban végeztetnek, melyekben a görög, a középkori, az arab, a perzsa és a renaissance díszítmenyi formák, valamint ezen különféle stílusoknak megfelelő dekoratív elrendezési elvek ismertetnek meg.

Az előadásokat sok táblarajz illusztrálja, melyeknek feljegyzése és felvázolása a díszítmeny fejlődésének dióhéjban összefoglalt történetét nyújtja.

Mint hogy azonban az előadások hallgatása és ezek alatt készült jegyzetek a különféle stílusokban divott formák elsajátítására nem elegendő, ez okból külön rajzolási és festési gyakorlatok is tartatnak, melyekben az ornamentális anyag példaszerű díszítmenyi lapminták és valószínű iparművészeti tárgyak után felváltva könnyedebb, vázlatos és szigorú, pontos rajzmodorban dolgoztatnak fel. E mellett a növendékek a fekete táblán való rajzolást is gyakorolják.

Második része főleg a gyakorlati és önálló iparművészeti tervezési képességnek fejlesztését célozza. Itt a *természeti formák* beható és alapos tanulmányozása nyújtja azon formakincset, mely az *önálló tervezgetések* keretében értékesül.

A természeti formák, ú. m. növényi, állati alakok, stb. itt nem a csendélet képies értelmében ábrázoltatnak, hanem a megfigyelés az anatómiai szerkezet forma-princzipiumára irányuló, melynek alapján a természeti formák díszítmenyi célokra való felhasználása válik lehetővé.

A tervezési gyakorlatok :

1. *Síkdiszítmenyek*, ú. m.: a szövő-, agyag-, papir-, bőr-, typografia stb. iparágakba tartozó feladatok.

2. *Plasztikus tárgyak*, ú. m.: fa-, fém-, agyag- stb. iparágakba vágó feladatok.

A tervezési munkálatok kezdettől fogva — a menyire ez az iskolában lehetséges — gyakorlati irányban határozott kiviteli anyagnak megfelelőleg oldatnak meg. A feladatok megfejtése nincsen történelmi stílushoz kötve, hanem azok dekoratív kiképzése rendszerint természeti formák anyagszerű stilizálásából indulnak ki. A különböző anyagok technikáinak megismertetésére iparművészeti műhelyekben teendő látogatások szolgálnak.

A tervezési feladatok rendszerint az egész osztálynak közösen tüzetnek ki és a meghatározott időben beadott tervezetek kritikai előadások alakjában az egész osztály előtt beszéltetnek meg.

A növendékek arra ösztönöztetnek, hogy nyilvános iparművészeti pályázatokon résztvegyenek, melyeken való részvétel sok esetben eredménnyel is jár.

B) A rajztanítónő-jelölteknél:

III. osztályban heti 8 óra rajz.

IV. " " 10 " "

A rajztanítónő-jelölteknél az iparművészeti rajz és tervezés hasonló alapelvek szerint taníttatik, azon különbséggel, hogy ők a régi stílusok díszítő-formáit nem tanulmányozzák oly terjedelemben, mint a férfi-növendékek; ezzel szemben többet foglalkoznak a magyar stíl ornamentikájával, a magyar népművészeti tárgyaknak m. varrottasok-, szöttesek-, himzések- és cserépedényeknek színes felvételével, valamint ilyen szellemben tartott tervezgetésekkel. A tervezések irányítása különösen a női kézimunkára van tekintettel.

Az 1904/5-iki tanévben egy iparművészeti női munkaterem is rendeztetett be, hol a növendékek saját tervezetüket, különféle iparművészeti technikákban (bársony-égetés, ezüstsál berakás és bőrmunka) készítik el.

Építészeti stíl- és alaktan.

A rajztanár- és rajztanító-jelölteknel:

II. osztály. (Alaktan, heti 1 óra előadás, 2 óra rajz.)

a) *Elmélet.* A művészetek rövid æsthetikája, különös tekintettel az építőművészetre.

Az építészeti stílusok áttekintése, fejlődésüknek rövid története.

Az építmény lényeges alkotó részeinek ismertetése. A szerkezeti részek rendeltetése, anyaga, technikája s egymáshoz való viszonyából levezetett, illetőleg ezekhez igazodó művészi alakítás és díszítés módja.

A görög-római és renaissance stíl összehasonlító alaktana.

b) *Rajzgyakorlat.* A legegyszerűbb geometriai alakokra redukált, csak a lényeges alkotó részeket feltüntető építészeti tárgyak szabad rajzolása, ezek orthogonális és látszati képe.

Építészeti részletek rajzolása, szemlélet és az előadás után készített jegyzetek alapján. Orthogonális és látszattani ábrázolás, árnyékszerkesztéssel.

III. osztály. (Stíltan, heti 1 óra előadás, 2 óra rajz.)

a) *Elmélet.* A régi keleti népek építőművészetének jellemzése és összehasonlítása. Az ókori klasszikus, a középkor, az izlam, végül a renaissance stíl ismertetése.

b) *Rajzgyakorlat.* Kisebb feladatok részletes kidolgozása, adott vázlatok alapján, az egyes stílusok figyelembevételével.

IV. osztály. (Építészeti rajz, heti 4 óra.)

Rajzgyakorlatok. Egyes feladatok szabad kidolgozása és kisebb önálló tervezések.

a) *Elmélet.* Az építészeti stílusok áttekintése, fejlődésük rövid története. A görög-római és renaissance stíl összehasonlító alaktana.

b) *Rajzgyakorlat.* Vázlatszerű rajzok készítése, kisebb feladatok részletes kidolgozása. Orthogonalis ábrázolás, árnyékszerkesztéssel.

Az építészet a művészeti oktatásnak fontos tárgya, mert az mintegy áthidalása a szigorú matematika-geometriának és a szabad művészeteknek; szervesen kapcsolódnak benne a tudás és ismeret a szabadabb művészi alkotással. Tanításánál tehát, elsősorban is súly helyeztetik arra, hogy az építészet az iskola nyújtotta ismereteknek és az ezekkel együtt fejlesztett művészi érzéknek érintkező pontja legyen, hol a geometria, stíl, művészi forma, díszítés és szín harmonikus egészbe olvad.

A tárgy anyaga *elméletre* és *rajzgyakorlatokra* oszlik.

Az elmélet egyik része *alaktani*, a másik *stíltani*.

Az alaktani előadás a görög, római és renaissance formákat tárgyalja. Bemutatja a tipikus építészeti formák eredetét, történeti fejlődését. Aesthetikai megítélés alá veszi azokat és rámutat ezen formák helyes használatára, alkalmazására.

A stíltani előadás mindenekelőtt jellemzi az illető népnek karakterét, ismerteti vallását, az ország geographiai-éghajlati viszonyait, más népekkel való érintkezését, történetének nevezetesebb eseményeit, szóval mindazon tényezőket, melyek művészi stíljének kifejlődésére közrehatottak. Rámutat az eredeti és más népektől átvett vívmányokra, taglalja ezek kihatását a későbbi stílusokra. Részletezi az egyes stílusoknak formáit, decoratív apparatusát s bemutatja azok legnevezetesebb alkotásait.

Az előadásokat illusztrációk kísérik a táblán, melyeket a növendékek feljegyeznek. E jegyzetek alkotják a rajzgyakorlatokban kidolgozandó feladatok anyagát s útmutatásul szolgálnak az önállóbb tervezéseknél.

A rajzgyakorlatokban párhuzamosan halad az építészeti tárgyak általános nagy alakja, főtömegének rajzolása, a részletek ábrázolásával. A részleteknek rajzolása után méretes vázlatok alapján kidolgozandó feladatok, végül kisebb önálló tervezetek következnek.

A feladatok inkább a decoratió — az iparművészet köréből meríttetnek, mint pl. szobortalapzatok, kútak, sír- emlékek, belső diszítések stb.

A rajzok általában árnyékszerkesztéssel készülnek és úgy a részletek, mint az egész objectumok távlati képei is megrajzoltatnak.

Mintázás.

A) Rajztanár- és rajztanító-jelölteknel:

I., II. és III. osztály heti 4—4 óra.

B) Rajztanítónő-jelölteknel:

I. és II. osztály heti 6—6 óra.

C) Szobrász művésznövendékeknel.

I. oszt. heti 26 óra, II., III. és IV. oszt. heti 30—30 óra.

Általános mintázási gyakorlatok az emberi test egyes részeit ábrázoló öntvények után, továbbá élő minta után fej és egész alak (akt), valamint állattanulmányok és önálló compositiók.

A *tanár- és tanító-,* illetőleg *tanítónő-jelöltek* ezenkívül ékítmény- és élő növénytanulmányokat végeznek.

Geometriai tárgyak.

A) Rajztanár- és tanító-jelölteknel.

1. *Ábrázoló geometria.*

I. és II. oszt., heti 2—2 óra előadás és 2—2 óra rajz.

A projektív ábrázolási módokról általában.

Orthogonális ábrázolás egy képsíkon. A pont, egyenes és sík legfontosabb vonatkozásai a képsík és egymás iránt. A hasáb, gúla, henger, kúp orthogonális képei.

Orthogonális ábrázolás két képsíkon. A legszükségesebb alapismeretek közlése után első sorban arra törekszünk, hogy közvetlen szemlélet alapján a hallgatóság térbeli elképzelő képességét kifejlesztjük. Ennek elérésére tananyagul főként derékszögű hasábokat, hasábalakú testek kombinációit használjuk, melyekből erre a célra tervezett modell- és projekciókban megrajzolt példa-gyűjtemény áll rendelkezésünkre. A növendékek kezdetben orthogonális projekciók nyomán testekből összeállításokat csinálnak, majd modellek után megadott léptékben orthogonális fölvételeket készítenek, miáltal egyrészt az orthogonális projekciókat megérteni, másrészt magukat hasonló módon megértetni képesekké lesznek. A térbeli elképzelés fejlesztését segítik elő idevágólag azon gyakorlatok is, midőn a hallgatók megadott orthogonális vetületek után látszati képeket rajzolnak kizárólag az érzésre és szemléleti látszattani ismereteikre támaszkodva. (Az ilyen és fordított eljárású gyakorlatokat lásd a csendéletrajzolásnál is.)

Folytatólag hasáb- és gúlaalakú testeken, valamint ezek kombinációin árnyszerkesztési gyakorlatokat végzünk, mely gyakorlatoknál tekintettel vagyunk az építészeti rajzolásnál használatos egyszerű helyzetekre.

Ezen — inkább gyakorlatinak mondható — feladatokkal egyidejűleg folyik az elméleti ismereteknek behatóbb tárgyalása. Nevezetesen:

orthogonális ábrázolás két és több képsíkon. A pont, egyenes és sík (határolatlan) ábrázolása. Ezeknek vonatkozásai a két képsík, újabb képsíkok, a térnegyedek, a felezősíkok és egymás iránt. Hasáb-, gúlaalakú, valamint szabályos testek különböző helyzetekben való ábrázolása. Transzformációk, síkmetszések, háló-, árnyék-, intenzitási és áthatási szerkesztések; ugyanezen feladatok hengeren, kúpon, gömbön, forgási ellipszoidon, paraboloidon, hyperboloidon és általában forgási testeken. (A másodrendű forgás-felületeken végzett műveleteknél előforduló másodrendű görbék planimetriai meghatározó adatainak kifejtésére súlyt helyezünk.) Egyszerű csavarvonalak és csavar-testek ábrázolása.

Klinogonális vetületek. Klinogonális és orthogonális axonometrikus képek. Geometriai testek és testcsoportok axonometrikus képei árnyékszerkesztéssel.

2. Látszattan.

II. és III. oszt. heti 2—2 óra előadás és 2—2 óra rajz.

A centrális vetületekről általában. Előnyös látszati képek szerkesztésének föltételei.

Látszati képek szerkesztése az orthogonális vetületek közvetlen fölhasználásával. (Áthatási mód.)

Tájékozódás a négy térrétegben, viszonylatban a képsík, a középsík, a horizontsík, az első, második és harmadik parallel-síkokkal. Ábrázolás a látszati képsíkon közvetlenül. A határolatlan egyenes és sík, valamint a pont ábrázolása; ezek helyzeti és méretes vonatkozásai a főmeghatározó síkok és egymás iránt.

Geometriai testcsoportok látszati képeinek megszerkesztése modellek és egyéb adatok nyomán, távmetszési módon és általában osztópontok segítségével. Látszati képek szerkesztése közvetlenül a látszati képsíkon, az orthogonális projekciók előzetes megrajzolása nélkül. (Tanulmány

szempontjából a látszati képektől függetlenül, az orthogonális képeket rendszerint előállítjuk, esetenként utólag a látszati képből határozva meg azokat.)

Természet után készült vázlatoknak és rajzoknak szerkesztési helyesbítése; a rajz egyes adataiból a látszati rendszer megállapítása. Megadott részleteknek képies összeállítása. Összefoglaló szerkesztések a részleteknek szabadon való berajzolásával; a látszati szerkesztések képies kialakítása.

A gyakorlatok az elmélettel párhuzamosan haladnak. Időmegtakarítás szempontjából az előadásokat kísérő elméleti feladatokat a hallgatók mindkét tárgynál előnyomott lapokon oldják meg, csupán irón-rajzban vivén ki azokat. Különös gondot fordítunk a hallgatóságnak időhöz kötött egyenértékű feladatokkal való foglalkoztatására. Tanulmányi előhaladásukról a jelöltek, időről-időre évközben is, szóbeli feleletekkel és zárthelyi feladatok kidolgozásával adnak számot.

B) Rajztanítónő-jelöltekénél:

1. Ábrázoló geometria.

I. és II. osztály. Heti 2 óra

Pont, vonal és sík ábrázolása egy, két s több képsíkon s ezeknek helyzeti és méretes vonatkozásai. Testek s testcsoportok ábrázolása és árnyékának megszerkesztése parallel (esetleg centralis) világítás fölvétele mellett. Gyakorlati föladatok.

2. Látszattan.

III. osztály. Heti 2 óra.

Látszati képek előállítása áthatási s távmetszési módon, vetületek alapján. Centralis vetületek előállítása orthogonális vetületek, vagy modellek alapján, kapcsolatban az árnyékszerkesztéssel természetes (esetenként

mesterséges) világítás fölvétele mellett. Gyakorlati alkalmazások.

C) **Művésznövendékeknél.**

Gyakorlati ábrázoló geometria és látszattani szerkesztés.

I. és II. oszt., heti 2—2 óra.

Geometriai testeknek és testcsoportoknak, modellek, rajzok és adatok alapján való orthogonális ábrázolása; árnyékszerkesztési gyakorlatok. Centralis vetületek előállítása; a fontosabb helyzeti és méretes vonatkozások. Összetettebb látszati képek szerkesztése természetes és mesterséges világítás mellett; természet után készült vázlatok konstruktív javítása.

3. *Elemi geometria.*

Ezen tantárgy — az intézeti évfolyamokra való tekintet nélkül — mint *fakultatív tantárgy* adatik elő heti két órában, az *önként jelentkezők* részére.

Tekintettel arra, hogy az általános irányú iskolák tantervei a rajzoktatók részére megfelelő számú rajzórát nem biztosítanak s a rajzoktató elfoglaltságát főként elemi geometriai órák (egyszersmind rajzóló mértani és ábrázoló geometriai órák) egészítik ki, gondoskodnunk kellett arról, hogy az elemi geometria iskolánk programjában helyet találjon. Ezen tanulmány anyagának terjedelmét, a fönnebbieknél megfelelőleg, az általános irányú iskolák alsó tagozatának tanítási terve írja körül. A rendelkezésre álló idő rövidsége miatt a kimerítő tárgyalásról le kell mondanunk (hallgatóságunk előképzettsége ezt részben fölöslegessé is teszi) s inkább a fontosabb részeknek módszertani feldolgozását vesszük célba.

Másodsorban figyelemmel vagyunk ezen tanulmány-nál az ábrázoló geometria és a perspectiva igényeire is; ezekre való tekintettel a hallgatóság elemi geometriai ismer-

reteiben mutatkozó hézagokat igyekezünk kitölteni. Ezen célzattal szemelvényes előadásokban foglalkozunk a geometriai helyzet-rokonságokkal, a kúpszeletekkel, stb.

Művészetek története.

A) Rajztanár-, tanítójelöltek és művésznövendékeknél:

III. és IV. oszt., heti 2—2 óra.

B) Rajztanítónő-jelölteknél:

IV. oszt., heti 2 óra.

Ezen intézetben a művészet-történeti tanításnak csak az lehet a feladata, hogy válogatott fejezetek, (ó-kori építészet, görög szobrászat, középkori építészet, renaissance művészet, szobrászat és németalföldi festészet) tárgyalásával fogalmat nyújtson a művészeti fejlődésről.

Ez előadásoknak egyik főkiegészítő része a szemlélet lévén, erre gazdag könyvtárunk — melyet növendékeink szabad idejükben szorgalmasan látogatnak — minden irány és szakra való tekintettel kiváló alkalmat nyújt. S.így hallgatóink a tanprogrammban részletesen fel nem sorolt régi s legmodernebb művészetek — és művészekről — a legtökéletesebb reprodukciók nyomán tudomást és tájékozást szereznek.

A IV. éves rajztanár- és tanítójelöltek minden évben tanári vezetés mellett külföldi (többnyire Olaszországban) tanulmányutat tesznek.

Bonczalaktan és rajz.

A tanár- és tanítójelölteknél:

Heti 1 óra előadás és 1 óra rajz.

A művésznövendékeknél:

Heti 1 óra előadás.

A művészeti bonczalaktant az intézet első éves férfivövendékei a IX. ker. Tüzoltó-utczában lévő kir. tudo-

mány-egyetemi II. számú boncztani intézetben hallgatják. Az új vizsgálati szabályzat szerint a rajztanítónő-jelöltek is kötelesek a művészeti bonczalaktanból vizsgálatot tenni, de ezen tárgyból az esti órákban tartott előadásokra a távol fekvő boncztani intézetbe egyrészt nem küldhetők, másrészt pedig mivel az ott előadottak nem fedik, illetőleg túlszárnyalják a rajztanítónő-jelöltekre nézve megállapított vizsgálati anyagot, ezért a nők számára intézetünkben ezen tárgyból is külön tanfolyamot kellett létesíteni.

A bonczalaktant és rajzot az I. éves tanár- és tanító-jelöltek is kötelesek az intézetben létesített külön tanfolyamon hallgatni, illetőleg gyakorolni.

A bonczalaktani tanfolyam a nők számára tisztán arra szorítkozik, hogy abban a tanítványokkal megismertessenek az emberi koponya tipikus alapelemei, továbbá gyakoroltassék a fejnek minden lehető helyzetből való vázolása, ehhez fűződik a fej egyes csontjainak, úgyszintén az emberi test arányainak s a vázat alkotó egyes csontoknak és ízületeknek általános ismerete. Hullarészek bonczolása ebből a tanfolyamból ki van zárva.

Magyar irodalom.

Férfiaknál : heti 1 óra, nőknél : heti 2 óra.

A magyar irodalom történetét az alsóbb osztályokban azon növendékek kötelesek egy éven át, heti 1—2 órában, hallgatni, kik rajztanításra képesítő vizsgálatot óhajtanak tenni. Az új szabály szerint ezen tárgy is az első alapvizsgálat tárgyainak sorába helyeztetett.

A magyar irodalom történeti fejlődése, művelődés-történeti keretben. A régebbi korok a XVIII. századig rövid áttekintésben, különös tekintettel a középkori könyvfestésre; Kazinczy s a nyelvújítás korától napjainkig min-

den fontosabb író, főbb munkáinak ismertetésén alapuló részletesebb méltatásban, a politikai és társadalmi viszonyok korrajzának belevonásával.

Pedagogia.

A) Rajztanár- és tanítójelölteknel:

III. oszt. heti 1 óra.

B) Rajztanítónő-jelölteknel:

Előkészítő oszt. heti 2 óra, III. oszt. heti 1 óra.

1. Nevelés- és tanítástan.

Az előkészítő osztály anyaga:

Lélektan, heti 1 óra. Művelődés-történet, heti 1 óra.
Lélektan: A lelki élet jelenségeinek magyarázata. Művelődés-történet: A görög élet-, műveltség- és nevelés. A római élet. A középkor. A középkor lelki világa és intézményei. A renaissance. Az újkori ember. Az újkori világfölfogás és az újkori intézmények.

A III. oszt. anyaga:

A nevelés fogalma és célja. A pedagogia és ethika, a pedagogia és pszichologia viszonya. A nevelés tényezői és eszközei. A pedagogia irodalma.

Az erkölcsi nevelés. A fegyelem. A rendtartás. A szeretet és tekintély, mint fegyelmi eszközök. A jutalom és büntetés. A jutalom nemei. A büntetés nemei. A természetes reakciók tana. Megengedett és meg nem engedett büntetések. A fegyelmező eljárás módjai. A parancs és tilalom. A tanítás és példa. A felügyelet. A szoktatás. Az irányzó fegyelmezés és az akarat nevelése. A tanítás, mint a jellemképzés eszköze. Az iskolai élet, mint a jellemfejlesztés eszköze. A versengés. Az iskolai ünnepélyek. A vallásos élet.

Az értelmi nevelés. A tanítástan föladata. A tanítás fogalma. Anyagi és alaki képzés. A tanítás célja. A tanítás, mint gyakorlati ügyesség. A tanítás anyaga. A tanítás tárgyainak nevelő értéke. A tanterv. A tanterv elmélete. A tananyag fölosztása. A tanterv menete. A tanmenet. Osztályrendszer és szakrendszer. A vonatkoztatás. Az időbeosztás és órarend. A tanítás módszere és technikája. A tanítás és tanulás lélektana. A módszer fogalma. A módszeres menet szempontjai. A formális fokok elmélete. A cél kitűzése. A figyelem, szorgalom és érdeklődés fölkelte. A szemléltetés. A magyarázat. A tudás megerősítése. A tanalakok. Az előadás. A párbeszéd. A kérdés. A felelet. A tanár egyénisége, modora, hangulata. A taneszközök. A leczkék és házi föladatak. A vizsgálatok. Az osztályozás.

A rajztanítás története. A rajztanítás célja. A rajztanítás feladata az általános műveltséget nyújtó iskolákban. A rajzolás és rajztanítás alkalmával igénybe vett szellemi működések.

A nevelés formái, intézői és intézményei. A házi és intézeti nevelés. Az iskolák. A közoktatásügy szervezete. A népoktatási intézetek. A középiskolák. A szakiskolák. A főiskolák. Az iskolák adminisztrációja. Az igazgatás és felügyelet.

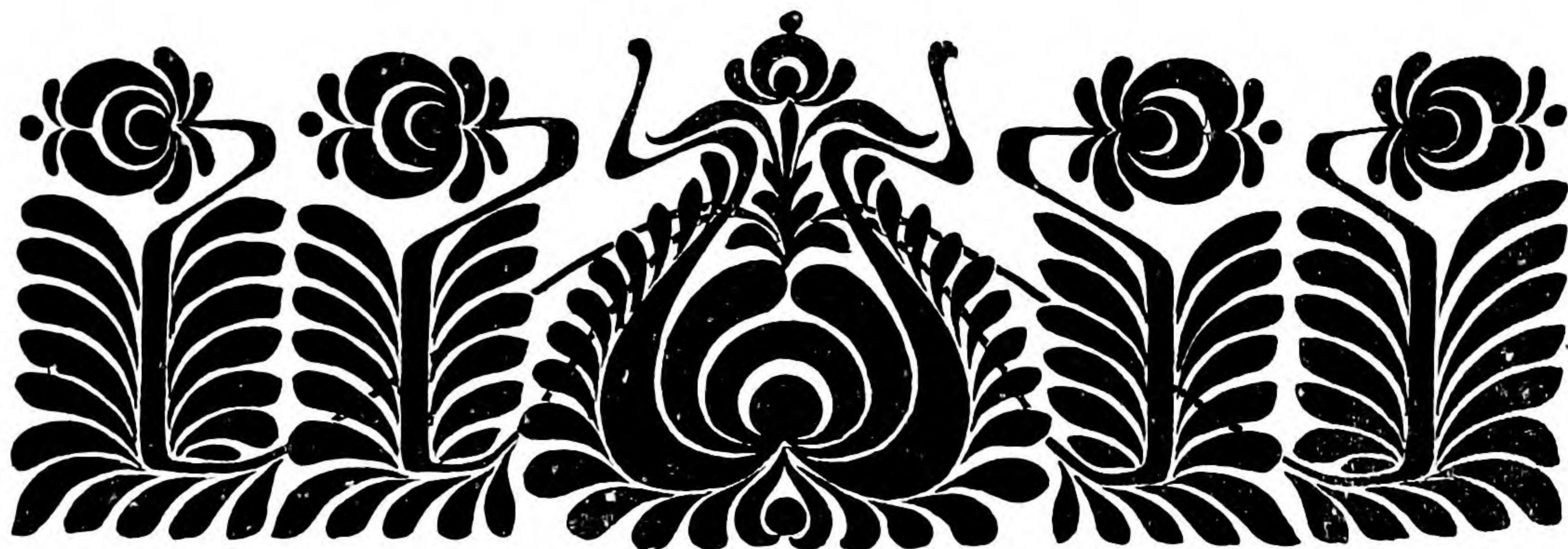
2. *Rajztanítási gyakorlat és módszertan.*

A IV. oszt. anyaga :

A rajztanárképzőben létesített rajzpedagógiai *gyakorló iskola* vezető tanárának közvetlen felügyelete mellett az intézet IV. osztálybeli *rajztanár-, tanító- és tanítójelöltek* felváltva részt vesznek a tanításban. A vezető tanár előadásain kívül tájékoztató előadást tart egy-egy nyilvános iskola rajztanára: *középiszkolai* (gymnasium, reál) *tanító- és tanítónő-*

képző intézeti, felsőbb leányiskolai, polgári fiú- és leányiskolai, elemi iskolai. Ezen előadásokon az illető előadó ismerteti iskolájának tantervét, azt rajzokkal demonstrálva bemutatja, s ezzel kapcsolatban ismerteti a rajztanításban követett módszerét. A megfelelő iskolát a jelöltek ezen tájékoztató előadás után meglátogatják s az ottani rajztanítást a helyszínen tanulmányozzák.

VI.

AZ INTÉZET VEZETŐSÉGE.

Szinyei MERSE PÁL:
művészeti igazgató.

VÁRDAI SZILÁRD:
ügyvezető igazgató-tanár.

VII.

AZ INTÉZET TANSZEMÉLYZETÉNEK BEOSZTÁSA

AZ 1907—1908. TANÉVRE:

AGGHÁZY GYULA:

tanítja az alakrajzot a rajztanítónő-jelöltek I. és III. osztályában.

BADICS FERENCZ dr.:

előadja a magyar irodalmat a tanár-, tanító- és tanítónő-jelölteknek.

BALLÓ EDE:

tanítja az alakrajzot és festést a művésznövendékek I—IV. A) osztályában.

Id. DÖRRE TIVADAR:

segédkezik az iparművészeti rajznál NÁDLER RÓBERT tanárnak.

EDVI ILLÉS ALADÁR:

tanítja az ékitményes rajzot a tanárjelöltek I-ső és II-ik osztályában és a csendélet-, rajz- és festést ugyancsak a tanárjelöltek III-ik és IV-ik osztályában.

ERDŐSSY BÉLA:

előadja az ábrázoló geometriát és látszattant a tanítónő-jelölteknek; tanítja a szemléleti látszattant a művésznövendékeknél; továbbá a tanár-, illetve tanító- és tanítónő-jelölteknél és vezeti a rajzpedagogiai gyakorló iskolát.

FERENCZY KÁROLY:

tanítja az alakrajzot és festést a művésznövendékek és továbbképző B) osztályában és vezeti az esti aktrajzi tanfolyamot az összes művésznövendékeknél s a külön szabadiskolában.

HAVRANEK FERENCZ:

tanítja az építészeti rajzot, stíl- és alaktant, továbbá az iparművészeti stíltant, és résztvesz az iparművészeti rajz és tervezés tanításánál a tanárjelölteknél.

HEGEDŰS LÁSZLÓ:

tanítja az alakrajzot a tanárjelöltek I. és III. osztályában; az alakrajzot és festést a rajztanárjelöltek továbbképző osztályában.

Özv. KOMÓCSY JÓZSEFNÉ:

beosztása egyenlőre függőben maradt.

KOVÁCH GÉZA:

előadja az ábrázoló geometriát és látszattant a tanárjelölteknek.

NÁDLER RÓBERT:

tanítja az iparművészeti rajzot és tervezést a tanár-, tanító- és tanítónő-jelöltek III. és IV. osztályában, valamint a nők továbbképző külön iparművészeti gyakorlati tanfolyamában.

NEOGRÁDY ANTAL:

tanítja az aquarell-festést a nők III.—IV. osztályában.

OLGYAI VIKTOR:

tanítja a grafikát (rézkarcz, aqua- és mezzotinto, algrafia, kőrajz, chromolitografia stb. sokszorosító eljárásokat) az önként jelentkezőknek.

PASTEINER GYULA dr.:

előadja a művészetek történetét az összes III. és IV. éves növendékeknek.

PÓRSZÁSZ JÓZSEF:

előadja az elemi geometriát, mint nem kötelező tantárgyat.

RADNAI BÉLA:

tanítja a mintázást a tanár-, tanító- és tanító-jelölteknél, valamint a szobrász művésznövendékeknél.

RÉVÉSZ IMRE:

tanítja az alakrajzot a tanárjelöltek II. és IV. osztályában, továbbá ugyancsak az alakrajzot és festést a női művésznövendékeknél.

Tardos KRENNER VIKTOR:

tanítja az alakrajzot a tanítónő-jelöltek előkészítő, II. és IV. osztályában; előadja a művészeti bonczalaktant és rajzot a nők, valamint a tanító- és tanárjelöltek részére és tanítja az alakrajzi mozd. compositiót.

TELLYESNICZKY KÁLMÁN dr.:

előadja a művészeti boncztant (a tud. egyetemi leiró-, tájboncztani és szövettani intézetben, IX., Tűzoltó-u. 58.) a férfinövendékek részére.

VÁRDAI SZILÁRD:

tanítja az ékitményes rajzot a nők osztályában és a perspektívát a művésznövendékeknél.

WESZELY ÖDÖN dr.:

előadja a nevelés- és tanítástant a tanár-, tanító- és tanítónő-jelölteknek.

ZEMPLÉNYI TIVADAR:

tanítja az alakrajzot és festést a művésznövendékek I—IV. és továbbképző *B.*) osztályában.

Szolgaszemélyzet a következő:

Fejes József, kapus.

Bedecs Antal, könyvtárszolga.

Szaksztályszolgák:

Bosnyák László,
Dominik István,

Kuharik Fános,
Miklós Fános,

Szabó György,
Tahin Fános.

VIII.

RAJZTANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁGI TAGOK.

Elnök :

SZÉKELY BERTALAN,

festőművész, a II. m. kir. festészeti mesteriskola igazgató-tanára.

Alelnökök :

FÖLSER ISTVÁN,

udvari tanácsos, műegyetemi ny. r.
tanár.

SCHULEK FRIGYES,

udvari tanácsos, műépítész, műegyetemi
ny. r. tanár.

Bizottsági tagok :

AGGHÁZY GYULA,

festőművész, rajztanárképző intézeti
tanár.

K. LIPPICH ELEK dr.,

min. osztálytanácsos.

BADICS FERENCZ dr.,

kir. tanácsos, gyakorló főgymn.
igazgató.

LORÁNYI ANTAL,

szobrászművész, iparműv. isk. tanár.

BENCZÜR BÉLA,

műépítész, iparművészeti isk. tanár.

NÁDLER RÓBERT,

festőművész, rajztanárképző intézeti tanár.

HAVRANEK FERENCZ,

műépítész, rajztanárképző intézeti
tanár.

PASTEINER GYULA dr.,

tud. egyetemi ny. r. tanár.

HEGEDÜS LÁSZLÓ,

festőművész, rajztanárképző intézeti
tanár.

RADNAI REZSŐ dr.,

min. o. tan., egyuttal a bizottság jegyzője.

HOLLÓS KÁROLY,

az Erzsébet-Nőiskola rajztanára.

RAUSCHER LAJOS,

festőművész, műépítész, műegyetemi
ny. r. tanár.

HUSZKA JÓZSEF,

főgymnasiumi rajztanár.

STROBL ALAJOS,

szobrászművész, a szobrászati mester-
iskola igazgató-tanára.

EDVI ILLÉS ALADÁR,

festőművész, rajztanárképző intézeti
tanár.

Tardos KRENNER VIKTOR,

festőművész, rajztanárképző intézeti tanár.

KOVÁCH GÉZA,

rajztanárképző intézeti tanár.

WESZELY ÖDÖN dr.,

főreáliskolai igazgató.

IX.

A KÉPESITŐ VIZSGÁLATOK EREDMÉNYE.

A folyó tanév végén tartott képesítő vizsgálatok eredménye a következő:

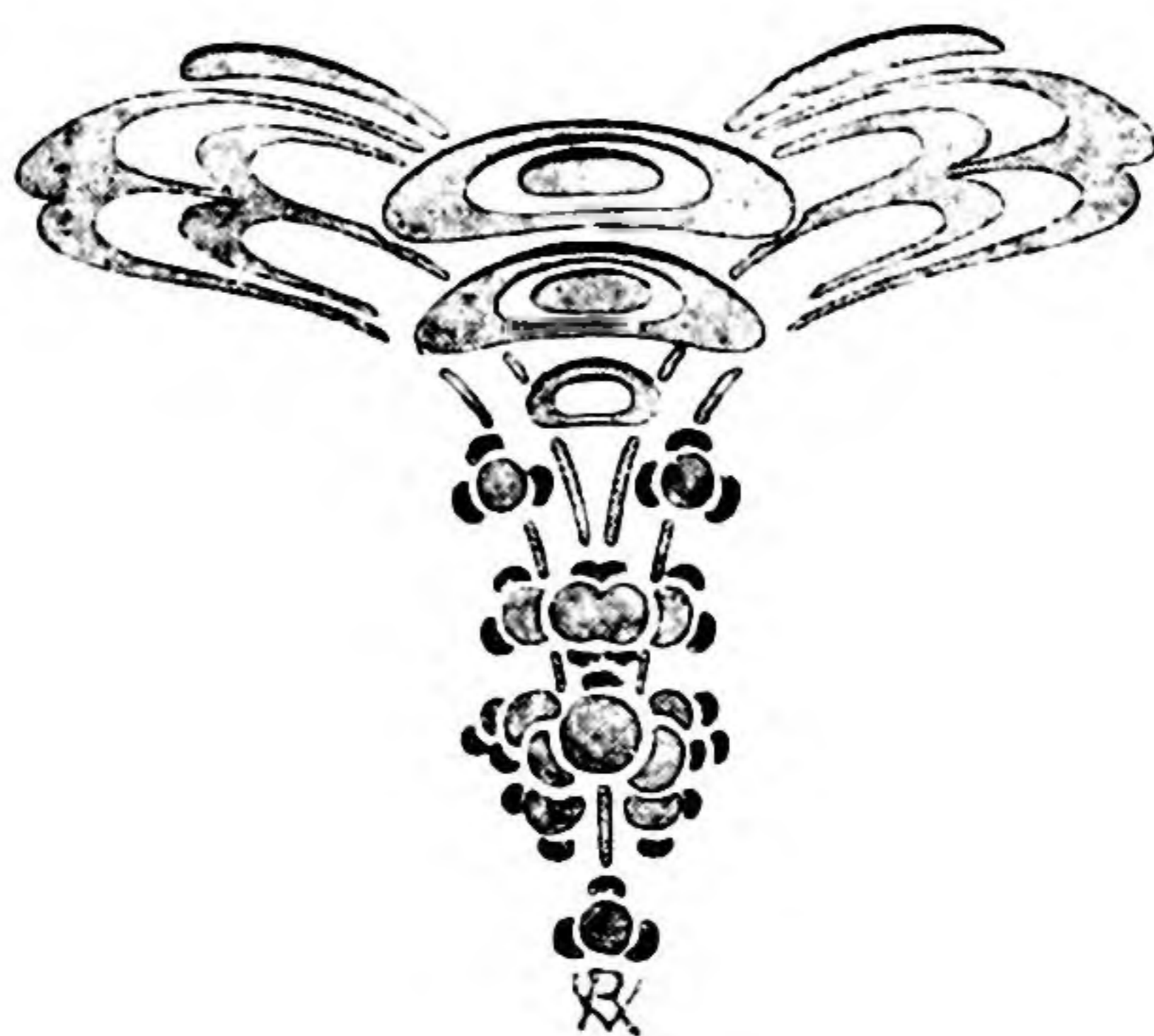
Középiskolai rajztanári I. alapvizsgálatot kiállotta	15	jelölt	
" " II. " "	11	"	
" " szakvizsgálatot	11	"	
Polgári iskolai rajztanítói II. alapvizsgálatot	1	"	
Polgári iskolai rajztanítónői I. alapvizsgálatot	8	"	
" " " II. " "	5	"	
" " " szakvizsgálatot	16	"	

Középiskolai rajztanári oklevelet nyertek :

Dombi Lajos	Siegmond Arnold
Hermann János	Szentes Béla
Jaschik Álmos	Tóth Gyula
Márton Ferencz	Várady Kálmán
5 Petrányi Gézáne	10 Vida Árpád
Vučak Mihály	

Polgári iskolai rajztanítónői oklevelet nyertek:

Blaskovics Gizella	Hiemesch Margit
Borosnyay Szeréna	Juszt Emilia
Drevey Erzsébet	Payer Gizella
Hacker Mariska	Ritter Margit
5 Hevertle Margit	10 Scheller Margit

X.

AZ ORSZ. MAGYAR KIR. MINTARAJZISKOLA
ÉS
RAJZTANÁRKÉPZŐ NÖVENDÉKEINEK NÉVSORA

AZ 1906—1907. TANÉVBEN.

a) *Rajztanár- és tanítójelöltek.*

I. OSZTÁLY.

Első félévben :

Segélyek

Angyal Géza
Antal Sándor
Arnhold Béla
Biczó Ilona
5 Biczó András
Buszek Jenő 400 K alapítv.
Imrey Ferencz
Járossy Gyula
Leidenfroszt Sándor
10 Molnár György
Müller Ferencz
Noll József
Pazsiczky Sándor
Petrovics Emil 240 K alapítv.
15 Pilch Dezső

Második félévben :

Segélyek

Angyal Géza
Antal Sándor
Arnhold Béla
Biczó Ilona
5 Biczó András
Buszek Jenő 400 K alapítv.
Imrey Ferencz
Járossy Gyula
Leidenfroszt Sándor
10 Molnár György
Müller Ferencz
Noll József
Pazsiczky Sándor
Petrovics Emil 240 K alapítv.
15 Pilch Dezső

Első félévben:

Rácz Oszkár
 Richly Rezső
 Szabó Béla
 Szabó Dezső
 20 Szende Dezső
 Tatz László
 Tarján Vilmos
 Tirpák Sándor
 Tokay Nagy Zoltán
 25 Weywara Vilmos
 26 Zalay Lajos

Második félévben:

Rácz Oszkár
 Richly Rezső
 Szabó Béla
 Szabó Dezső
 20 Szende Dezső
 Tatz László
 Tarján Vilmos
 Tokay Nagy Zoltán
 Weywara Vilmos
 25 Zalay Lajos

II. OSZTÁLY.

Első félévben:

	Állami ösztöndíj
Bardocz Lajos	
Berón Gyula	
Bottka Miklós	400 kor.
Czékus Kálmán	
5 Dienes János	200 kor.
Göbel Árpád	
Höléczy Miklós	
Illyés Árpád	
Kerner Pál	
10 Klauz Lajos	
Kondor József	
Korcsmáros János	
Koronthaly Jenő	
Kövesdy Géza	400 kor.
15 Kugler Ede	
Lovaghy Dénes	300 kor.
Majorovits Lajos	
Novák András	390 kor. állami és 250 k Mária Terézia
Pichler Pál	400 kor.
20 Schunn Viktor	600 K alapítv.
Szalay Gyula	200 kor.
Teplánszky Sándor	
23 Víz Dezső	

Második félévben:

	Állami ösztöndíj
Bardocz Lajos	
Berón Gyula	
Bottka Miklós	400 kor.
Czékus Kálmán	
5 Dienes János	
Göbel Árpád	
Höléczy Miklós	
Illyés Árpád	
Kerner Pál	
10 Klauz Lajos	
Kondor József	
Korcsmáros János	
Koronthaly Jenő	
Kövesdy Géza	400 kor.
15 Kugler Ede	
Lovaghy Dénes	300 kor.
Majorovits Lajos	
Novák András	390 kor. állami és 250 k Mária Terézia
Pichler Pál	400 kor.
20 Schunn Viktor	600 K alapítv.
Szalay Gyula	200 kor.
Teplánszky Sándor	
23 Víz Dezső	

III. OSZTÁLY.

Első félévben :		Második félévben :	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
Bálint József	300 kor.	Bálint József	300 kor.
Búth József		Búth József	
Csürös Béla		Császár Bertalan	
Fábián Gyula		Csürös Béla	
5 Fischer Ferencz	300 kor.	5 Fábián Gyula	
Gremsperger Ernő	300 kor.	Fischer Ferencz	300 kor.
Hellebrand Béla	300 kor.	Gremsperger Ernő	300 kor.
Holló László		Hellebrand Béla	300 kor.
Horn Antal	300 kor.	Holló László	
10 Jakó Géza	400 kor.	10 Horn Antal	
Markó Lajos	300 kor.	Hönigschmied Oszkár	
Mánczos Zoltán	400 kor.	Jakó Géza	400 kor.
Morres Hermann	200 kor.	Király Jenő	
Örvös Károly	400 kor.	Köves Tivadar	
15 Papp Lajos		15 Lakos János Pál	
Rusztai Gyula	500 kor.	Mánczos Zoltán	400 kor.
17 Székely Géza		Morres Hermann	200 kor.
		Örvös Károly	400 kor.
		Papp Lajos	
		20 Rusztai Gyula	500 kor.
		21 Székely Géza	

IV. OSZTÁLY.

Első félévben :		Második félévben :	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
Bründl Ödön ifj.		Bründl Ödön ifj.	
Dombi Lajos	400 kor.	Dombi Lajos	400 kor.
Hermann János	400 kor.	Hermann János	400 kor.
Iván Rezső	200 kor.	Iván Rezső	200 kor.
5 Jaschik Álmos	500 kor.	5 Jaschik Álmos	500 kor.
Karai Miklós	200 kor.	Karai Miklós	200 kor.
Lahner Géza		Lahner Géza	
Laschóber S. Ödön	200 kor.	Laschóber S. Ödön	200 kor.
Marián Damaszkín	400 kor.	Marián Damaszkín	400 kor.
10 Márton Ferencz	600 kor. megyei	10 Márton Ferencz	600 kor. megyei
Milán Flóris		Milán Flóris	

Első félévben:		Második félévben:	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
Moldován Béla	400 kor.	Moldován Béla	400 kor.
Novák József Lajos		Petrányi Gézáne	
Petrányi Gézáne		Siegmund Arnold	
15 Siegmund Arnold		15 Szentés Béla	
Szentés Béla		Tóth Gyula	300 kor.
Tóth Gyula	300 kor.	Várady Kálmán	200 kor.
Várady Kálmán		Vida Árpád	400 kor.
Vida Árpád	400 kor.	19 Vučak Mihály } 800 kor. határörv.	} alapítv.
20 Vučak Mihály } 800 kor. határörv.	} alapítv.		

b) *Továbbképző okleveles rajztanárok.*

Első félévben:		Második félévben:	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
Barkász Lajos	600 kor.	Barát Mór	
Bokor Miksa		Barkász Lajos	600 kor.
Farkasfalvi Imre		Fülöp Jenő	
Fülöp Jenő		Garzó Berthold	500 kor.
5 Garzó Berthold	500 kor.	5 Kovács József	
Laszgallner Oszkár		Martin Jenő	
Martin Jenő		Rakssányi Dezső	
Oppel Imre		8 Vidovszky Béla	1000 kor.
Rakssányi Dezső			
10 Vidovszky Béla	1000 kor.		

c) *Rendes művésznövendékek.*

Férfiak.

I. OSZTÁLY.

Első félévben:		Második félévben:	
Csuk Jenő		Bornemisza Géza	100 kor.
Duma Sándor		Csuk Jenő	
Edvi Illés Jenő		Edvi Illés Jenő	
Gaal Imre		Gaal Imre	
5 Hornyay László		5 Hornyay László	
Jesze Kálmán		Kompolthy Béla	
Kompolthy Béla		Moussang Fedor	
Müller Gyula		Müller Gyula	
Pfliegler József } 360 kor. Pozsony	} várostól	Pfliegler József } 360 kor. Pozsony	} várostól

Első félévben:

10 Pollák István
 Szüle Péter
 Thain János
 13 Zolnay Géza

Második félévben:

10 Sommer Vilmos
 Szüle Péter
 Thain János
 13 Zolnay Géza

II. OSZTÁLY.

Első félévben:

Bednár János 200 kor.
 Csiszár Miklós
 Gruzda János
 Huzella Pál
 5 Igaly István
 Körmendy György
 Litteczky Endre
 Szongott Jakab
 Tarnay Dezső
 10 Teuchert Károly

Második félévben:

Bednár János 200 kor.
 Csiszár Miklós
 Gruzda János
 Huzella Pál
 5 Igaly István
 Körmendy György
 Litteczky Endre
 8 Teuchert Károly

III. OSZTÁLY.

Bory Jenő 1000 kor.
 Galambos András 150 kor.
 3 Vágó Sándor

Bory Jenő 1000 kor.
 Galambos András 150 kor.
 3 Vágó Sándor

IV. OSZTÁLY.

Karczag Zoltán
 Lehel Ferencz
 Ifj. Méray Horváth Károly
 Mihajlovits Miklós } 1000 kor. Matica
 Serbska alából
 5 Vlád János ✓

Karczag Zoltán
 Ifj. Méray Horváth Károly
 Mihajlovits Miklós } 1000 kor. Matica
 Serbska alából
 4 Vlád János ✓

d) *Továbbképző művésznövendékek.*

Csermely Jesowitz János 600 kor.
 Dittrich Zoltán 600 kor.
 Fanta István 600 kor.
 Matykó Sándor 600 kor.
 5 Sándorházi V. Béla 600 kor.

Csermely Jesowitz János 600 kor.
 Dittrich Zoltán 600 kor.
 Matykó Sándor 600 kor.
 4 Sándorházi V. Béla 600 kor.

e Rendkívüli látogatók.

Férfiak.

Első felévben :

Allami
osztóndij

Masodik felévben :

Allami
osztóndij

Baumann Tivadar		Batthyány Gyula gróf	
Borsos Béla		Baumann Tivadar	
Brunner Ferencz ifj.		Benjamin Armand	
Budai Sándor		Borsos Béla	
5 Csapó Márton		5 Brunner Ferencz ifj.	
Császár Bertalan		Csapó Márton	200 kor.
Cser Károly		Cser Károly	
Czigány Dezső		Egry József	
Donáth György		Faragó Árpád	700 kor. keresk. minist.
10 Faragó Árpád	700 kor. keresk. minist.	10 Fejes Tivadar	
Fejes Tivadar		Friedmann József	
Friedmann József		Gaul Károly ifj.	
Gaul Károly ifj.		Gärtner Henrik	150 kor.
Gärtner Henrik	150 kor.	Geiringer Mór	
15 Geiringer Mór		15 Géhl Zoltán	
Géhl Zoltán		Györffy István	
Glantz Jakab		Hermann Ernő	
Györffy István		Kemény Nándor	000 kor.
Horváth Miklós	200 kor.	Kiss Rezső	100 kor. izr. alap
20 Hönigschmid Oszkár		20 Klein László	
Kemény Nándor	200 kor.	Klimó István	300 kor. megyei
Király Jenő		Koncz Antal	
Kiss Rezső	100 kor. izr. alap	Kovács Gyula	
Klein László		Legát Albert	
25 Klimó István	300 kor. megyei	25 Martinelli Jenő	
Kodreán Kornél		Mutschenbacher Ödön	250 kor.
Kovács Gyula		Murin Vilmos	
Kovács János		Oláh Sándor	
Köves Tivadar		Papp Bertalan	300 kor.
30 Lakos János Pál		30 Pálya Tibor	
Legát Albert		Popper Leó	
Martinelli Jenő		Rásky János	
Méder Ernő		Röth Rezső	
Murin Vilmos		Strobl Zsigmond	000 kor.
35 Mutschenbacher Ödön	250 kor.	35 Schiffer Arthur	
Oláh Sándor		Schneider Jakab	

Első félévben :		Második félévben :	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
	300 kor.		
Papp Bertalan		Schönleitner Elemér	
Popper Leó		Szabados Gábor	
Racskó István		Szuhanek Oszkár	
40 Rásky János		40 Szücs Sándor	
Schiffer Arthur		Telek Antal	
Schönleitner Elemér		Tetty Emil ifj.	
Slaminek János		Tipary Dezső	150 kor.
Strobl Zsigmond		Udvardy Imre	
45 Szabados Gábor		45 Véber Ernő	
Szuhanek Oszkár			
Szücs Sándor			
Tetty Emil ifj.			
Tipary Dezső	150 kor.		
50 Véber Ernő			
51 Vedrődi István			

f) *Rajztanítónő-jelöltek.*

ELŐKÉSZITŐ OSZTÁLY.

Első félévben :		Második félévben :	
Csemez Jolán		Csemez Jolán	
Helcz Edith		Helcz Edith	
Matskássy Paula		Matskássy Paula	
Prenoszil Ilona		Prenoszil Ilona	
5 Rybár Edith		5 Rybár Edith	

I. OSZTÁLY.

Első félévben :		Második félévben :	
Bauer Dorottya		Bauer Dorottya	
Bárány Gizella		Bárány Gizella	
Borosnyay Jolán		Borosnyay Jolán	
Fábry Vilma		Fábry Vilma	
5 Friedlieber Ella		5 Friedlieber Ella	
Karádi Etelka		Karádi Etelka	
Szabó Julia		Szabó Julia	
Tötössy Edith		Tötössy Edith	
Varga Ibolya		Varga Ibolya	
10 Warga Irén		10 Warga Irén	

II. OSZTÁLY.

Első félévben:		Második félévben:	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
Ferentzi Magda		Abonyiné K. Margit	
Haller Stefánia		Ferentzi Magda	
Killer Jolán	100 kor.	Haller Stefánia	
Kókay Julia L. irg. nővér		Killer Jolán	100 kor.
5 Kovács Aranka	100 kor.	5 Kókay Julia L. irg. nővér	
Nagy Kornélia	100 kor.	Kovács Aranka	100 kor.
Páris Erzsébet		Miklós Ida	
8 Rauscher Juliánna		Nagy Kornélia	100 kor.
		Páris Erzsébet	
		10 Pesthy Margit	
		11 Rauscher Juliánna	

III. OSZTÁLY.

Első félévben:		Második félévben:	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
Bárány Margit		Bárány Margit	
Dobránszky Mária	300 kor.	Dobránszky Mária	300 kor.
Gruy Mária	350 kor.	Gruy Mária	350 kor.
Jakab Erzsébet		Jakab Erzsébet	
5 Marschalkó Etelka	200 kor.	5 Marschalkó Etelka	200 kor.
Nendtvich Paula		Nendtvich Paula	
Niedermayer Ilona		Niedermayer Ilona	
8 Rombauer Erzsébet		8 Rombauer Erzsébet	

IV. OSZTÁLY.

Első félévben:		Második félévben:	
	Állami ösztöndíj		Állami ösztöndíj
Blaskovics Gizella	250 kor.	Blaskovics Gizella	250 kor.
Hacker Mariska		Borosnyay Szeréna	
Hevertle Margit	300 kor.	Drevey Erzsébet	
Hiemesch Margit	250 kor.	Hacker Mariska	
5 Justh Emilia	400 kor.	5 Hevertle Margit	300 kor.
Komócsin Ilona	300 kor.	Hiemesch Margit	250 kor.
Payer Gizella		Justh Emilia	400 kor.
Regéczy Lenke		Komócsin Ilona	300 kor.
Ritter Margit		Payer Gizella	
10 Scheller Margit		10 Regéczy Lenke	
		Ritter Margit	
		12 Scheller Margit	

g) *Továbbképző okleveles rajztanítónők.*

Első félévben :

Aggházy Theodora
 Augusztiny Kornélia
 Balló Mariska
 Bosányi Ilona
 5 Brózik Felicitás
 Fuchs Margit
 Gondos Emma
 Kégly Ilona
 Kiss Aranka 600 kor.
 10 Rybár Marietta
 Schédel Dóra
 Staub Czeccilia
 Télessy Ilona
 14 Veres Izabella

Második félévben :

Aggházy Theodora
 Augusztiny Kornélia
 Balló Mariska
 Bosányi Ilona
 5 Brózik Felicitás
 Fuchs Margit
 Gondos Emma
 Kégly Ilona
 Kiss Aranka
 10 Rauscher Luiza
 Rybár Marietta
 Schedel Dóra
 Staub Czeccilia
 14 Télessy Ilona

h) *Rendes művésznövendékek.*

Nők.

I. OSZTÁLY.

Első félévben :

Bihari Sándorné
 Kern Edith
 3 Zöllner Mártha

Második félévben :

Kern Edith
 2 Zöllner Mártha

II. OSZTÁLY.

Geönczy Margit
 Ordody Sári
 3 Vida Mária

Braunné Hadzsy Flóra
 Geönczy Margit
 Ordody Sári
 4 Vida Mária

i) *Rendkívüli látogatók.*

Nők.

Első félévben :

Abonyiné K. Margit
 Ballagi Ilona
 Borosnyay Szeréna

Második félévben

Ballagi Ilona
 Bogdán Emilné
 Dörre Ida

Első félévben:

Dörre Ida
 5 Drevey Erzsébet
 Friedrich Mária
 Garai Károlyné
 Gregersen Raguhild
 Haltich Frigyesné
 10 Hoppel Ilona
 Kiss Ilona
 Lang Emma
 Miklós Ida
 Müller Mária
 15 Nagy Eliz
 Pesty Margit
 Reinitz Miksáné
 Reitter Hermina
 Rihay Gabriella
 20 Rott Josefa Klára
 Schöntheil Irén
 Stankovits Eugenia
 Szaffka Mária
 Trebiczky Irma
 25 Zagyva Berta
 26 Zucker Frida

Második félévben:

Friedrich Mária
 5 Garai Károlyné
 Gregersen Raguhild
 Hoppel Ilona
 Kayserling Jolán
 Kiss Ilona
 10 Lang Emma
 Müller Mária
 Nagy Eliz
 Rác K. Margit
 Ráth Paulin
 15 Reinitz Miksáné
 Reitter Hermina
 Rihay Gabriella
 Schöntheil Irén
 Stankovits Eugenia
 20 Szontagh Aranka
 Trebiczky Irma
 Zagyva Berta
 23 Zucker Frida

XI.

STATISZTIKAI ADATOK.

a) *Az intézeti növendékekről.*

Az intézet növendékei közül volt:

	I. félév.	II. félév
Rajztanár- és tanítójelölt	85	87
Rajztanárnőjelölt	1	1
Továbbképző okl. rajztanár	10	8
Rendes művésznövendék. Férfi	31	28
Továbbk. műv.	5	4
Rendkívüli látogató. Férfi	51	45
Rajztanítónő-jelölt	41	46
Továbbképző okl. rajztanítónő	14	14
Rendes művésznövendék. Nő	6	6
Rendkívüli látogató. Nő	26	23
Összesen	270	262

Az I. félévben volt 182 férfi és 88 nő.

A II. " " 172 " " 90 "

A külön esti aktrajzolás tanfolyamot látogatta:

férfi és nő 82

A gyakorlóiskola fiútanulóinak száma 30

A II. félévben mindössze 374 látogató volt.

Vallásra nézve:

	I. félév.	II. félév.
Római katolikus	141	144
Ág. ev.	40	34
Ev. ref.	47	45
Izraelita	32	30
Görög katolikus	4	4
" keleti	5	4
Unitárius	1	1
Összesen	270	262

Anyanyelvre nézve:	I. félév.	II. félév.
Magyar	252	246
Német	13	11
Román	2	2
Szerb	1	1
Horvát	1	1
Tót	1	1
Összesen	270	262

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr által adományozott állami 20,640 K. ösztöndíjban részesült 34 rajztanár- és tanítójelölt, 11 rajztanítónőjelölt és 15 művésznövendék, összesen 50.

Horvátország, egyes megyék s egyesületek által adományozott 4050 K. ösztöndíj és segélyben részesült 5 rajztanárjelölt és 4 művésznövendék.

A kiszolgáltatott ösztöndíjak és segélyek összege...	24,690 K
Jutalomdíj.....	600 „
Pályadíjak	1,000 „
A növendékek munkatárának gyarapítására fordít- tatott.....	1,500 „
Tájképtanulmányi kirándulásokra fordított	1,000 „
Olaszországi tanulmányutra	1,600 „
Szünidei tájképfestészeti és etnografiai tanulmányokra	2,000 „
Összesen.....	33,390 K.

Beiratási, tan- és értesítői díjban befolyt az 1906—1907-iki tanévben: összesen 7,642 K.

A tandíj alól fölmentetett:

az <i>első</i> tanfélévben	93 növendék
a <i>második</i> tanfélévben.....	110 „

b) *Taneszközök.*

A tanításhoz szükséges különféle élő növények, tárgyak, szövetek, hímzések stb. a folyó tanévben is nagyobb számban szereztettek be.

A könyvtár, mely a kül- és belföldi jelesebb szakfolyóiratok főbbjeit: a képzőművészet és magasabb műipar, valamint az æsthetika, bölcsészet és szépirodalom; tanügy; történelem; művészet- és művelődéstörténelem; jelmezek és fegyverzetek; archeologia, heraldika, mitologia és vallástörténet; geometria; művészeti technikák; földrajz, utazások, népisme és monografiák; természettudományok; ember- és állatboncztanok valamint a képzőművészet különböző ágainak segédtudományaira vonatkozó forrásműveket és kézikönyveket tartalmazza, — a szükséghez képest szintén gyarapított.

A könyvtárban 1907. évi január hó 1-én 7,277 kötet és 69,765 műlap volt, összesen 303,656 korona 58 fillér értékben.

A könyvtár olvasó-termeit úgy a tanárok, valamint az intézet növendékei s mások ismereteik gyarapítása czéljából sűrűen látogatták.

Az intézet felszerelésének, butorok, taneszközök stb. 1906. év végi leltári összálladéka volt: 95,039 darab 315,176 kor. 94 fill. értékben. Tanszerek, tananyagokra és könyvtárra, valamint előminták díjazására 20,000 koronán felül fordított.

XII.

KIVONAT

az intézet felvételi- és rendszabályaiból.

1. Az «*orsz. magy. kir. mintarajziskola és rajztanárképző*»-nek feladata rendszeres tanítás útján a jelenkor igényeinek és az ország szükségletének megfelelő *rajztanárokat*, illetve *rajztanítókat* és *rajztanítónőket* szakszerűen kiképezni, — valamint tehetséges ifjakat és nőket, kik a képzőművészetek valamely ágára, különösen pedig a *festészetre* vagy *szobrászatra* szánják magukat, a szükséges ismeretek nyújtása és tehetségüknek gyakorlati fejlesztése útján, művészi hivatásukra előkészíteni.

2. Az intézet, hivatásához képest, három *fő* szaktanfolyamot egyesít magába, ú. m.:

- a) a *rajztanár- és rajztanítójelöltek*,
- b) a *rajztanítónő-jelöltek* és
- c) a *művésznövendékek* (leendő festészek és szobrászok) tanfolyamait.

Ezen rendes tanfolyamokon kívül: *rajztanárok*, *képző- és iparművészek* részére egy külön esti szabad *aktrajzolás*i tanfolyam tartatik fenn, melyre korlátolt számban tandíjmentesen vétetnek fel a jelentkezők.

Az 1904/5. tanévben létesített külön *iparműv. gyakor-*

lati tanfolyamra — ahol a növendékek saját tervezeteiket különféle technikákban készítik el — szintén *korlátolt* számban, csak nők vétetnek fel.

Az összes *önként jelentkező* intézeti növendékek és vendéglátogató képzőművészek részére fentartatik egy grafikai tanfolyam, a különféle sokszorosító eljárásoknak gyakorlati elsajátítása céljából.

Fentartatik továbbá egy úgynevezett rajzpedagógiai *gyakorló iskola* is oly célból, hogy a IV. éves *tanár-, tanító- és tanítónő-jelöltek* a rajz elemi és magasabb fokú tanításában magukat gyakorolhassák.*

* A rajzpedagógiai gyakorló-iskola két célnak szolgál. Lehetővé teszi első sorban a rajztanár-, tanító- és tanítónő-jelöltek gyakorlati rajztanítással való foglalkozását és pedagógiai kiképzését, másrészt módot nyújt a rajztanításnak ideális, vagyis az iskolák és tantervek keretétől ment gyakorlására, kedvezőbb körülmények között

A tanulók beiratását, a gyakorló-iskola vezető-tanárának meghallgatása után az intézet igazgatósága eszközli s fegyelmi ügyekben intézkedik.

Beirható elemi isk., polgári isk. és középiskolai tanuló (fiu és leány) szám szerint legfeljebb 30.

A beiratás és tanítás ezidőszerint teljesen díjmentes.

A tanítás október elejétől május hó végeig heti 4 órán át (kétszer kettős óra) tart.

A rajztanár-, tanító- és tanítónő-jelöltek a rajztanárképző egyik tanárának vezetése és felügyelete alatt résztvesznek a tanításban és pedig sorrendben, csoportonként (3—4 jelölt).

A gyakorló-iskolával kapcsolatban időről-időre előadást tart a vezető-tanár az összes IV. éves jelölteknek, melyben ismerteti a különböző módszereket. A vezető-tanár előadásain kívül még tanterv és tanmeneteket ismertető előadásokat tartanak középiskolai, tanítóképzőintézeti, felsőbb leányiskolai, polg. fiu- és leányiskolai, elemi iskolai rajzoktatók.

Ezen bemutató-előadás után a jelöltek az illető tanárt felsőbb hatóságának engedélye alapján a saját iskolájában meglátogatják. Ez alkalommal megfigyelik az iskolai tanítást s egyúttal megtekintik a rajzszerterét, miáltal a rajztanár egész gyakorlati működéséről s a tanításban követendő eljárásról tiszta képet nyernek.

A résztvevő jelöltek a gyakorló-iskolában való közreműködésükről a tantervek ismertetése és tanmenet bemutató-előadások hallgatásáról, valamint a gyakorló-iskolába járó tanulók a szorgalmas látogatást és előmenetelt igazoló bizonyítványt kapnak.

A gyakorló-iskola és a vele kapcsolatos előadások a nyilvános iskoláknál gyakorlatban töltendő időt nem pótolni, csak megelőzni, könnyíteni akarja. Mindakettő ugyanazt a célt szolgálja, de míg a gyakorló-iskola s a vele kapcsolatos előadások főképp csak a megismertetésre szorítkozhatnak, addig a gyakorlatban töltendő idő a jelölteket — az előbb nyert megismerés alapján — az életre készíti elő a vezetőségükkel megbízott tanár szakszerű utmutatása mellett.

3. A *rajztanár-*, illetőleg *rajztanító-jelölt* tanfolyama *négy évre* terjed.*

A *rajztanítónő-jelöltek* tanfolyama szintén *négy*, illetőleg *öt évre* terjed. És pedig:

a) Oly jelöltekre nézve, kik *elemi tanítónői oklevéllel* birnak, a *négyévi* tanfolyam kötelező.*

b) Oly jelöltek, kik *elemi tanítónői oklevéllel* nem birnak, hanem a felsőbb leányiskola hatodik osztályát végezték, a négy évi rendes tanfolyamot megelőző *előkészítő* osztályba vehetők fel. Ezek tanfolyama tehát *öt évre* terjed.

A művésznövendékek tanfolyama általában nincs az évek bizonyos számához kötve; de a rendes tanfolyam itt is *négy évre* terjed.

4. A tanév I. és II. félévre van osztva.

Az első félév szeptember elején kezdődik s deczember 22-én végződik.

A II. félév január elején kezdődik és június közepén végződik.

5. *Új jelentkezők korlátolt számban*, rendszerint szeptember hó *első* napjaiban vétetnek fel. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1904. évi május hó 26-án 44.220. sz. alatt elrendelte, hogy *ezentúl tanév közben rajztanárjelöltek egyáltalán fel nem vehetők*, továbbá, hogy a *képesítő vizsgálatához kötött szakképzési félévek alól még részleges felmentésben is senkisé nem részesíthető*.

Minden új növendék felvétele ideiglenes; az első évben akár az év folyamán, akár az év végén *elbocsátható*, ha a művészi, illetve rajztanári, tanítói, vagy tanítónői pályára *tehetségtelennek bizonyul*, vagy *feltűnő hanyagságot tanusít*.

Az intézet I., II. és III. éves növendékei és a továbbképző osztálybeliek a *következő tanév első felére: június*

* A tanítóképző-intézetekre is érvényes képesítés megszerzésére ezenfelül meg egy — összesen tehát öt — évet vesz igénybe. Lásd a 90—93. oldalt.

hó közepén, a tanév második felére pedig: *január* hó első napjaiban az összes növendékek kötelesek *beiratkozni*.

6. A növendékek lehetnek *rendesek* vagy *rendkívüliek*.

A *rendes* növendékek kötelesek azon évfolyamnak, melyre beiratkoznak, összes tárgyait rendszeren hallgatni, illetőleg gyakorolni; a *rendkívüli* növendékek pedig az egyes tantárgyakból tetszés szerint választhatnak, de a választott tantárgyat szintén kötelesek rendszeren gyakorolni, mert ellenkező esetben az illető növendékek az intézetből kilépetteknek tekintetnek.

7. Mindenik növendék felvételének, illetőleg a felvételi vizsgálatra való bocsátás *előfeltételei* (melyeket születési, orvosi és iskolai bizonyítványokkal igazolni tartozik) a következők :

a) a betöltött 16-ik korév ;

b) ép látóérzék ;

c) megfelelő általános tanulmányi előképzettség s némi gyakorlottság a művészeti rajzolásban. Utóbbinak kellő foka külön felvételi vizsgálat útján igazolandó.

8. A felvétel feltételei a tanulmányi előképzettséget illetőleg a következők :

a) A *rajztanár*-jelöltekre nézve : *középiszkolai* (gymnasiumi vagy reáliskolai) érettségi bizonyítvány.*

b) A *rajztanító*-jelöltekre nézve : elemi iskolai *tanítói oklevél*, esetleg *középiszkolai érettségi*.*

c) A *rajztanítónő*-jelöltekre nézve : 1. elemi *tanítónői oklevél*, esetleg *középiszkolai érettségi* bizonyítvány ; 2. a *felsőbb leányiskola hatodik* osztályának elvégzése.**

d) A *rendes művésznövendékek* (férfiak és nők) felvételére megkivántatik, hogy előzetesen valamely *közép- vagy polgári-iskolának*, illetőleg *felsőbb leányiskolának* hat osztályát végezték legyen.

* Kereskedelmi isk. érettségi bizonyítvánnyal bíró jelentkezők fel nem vehetők.

** Más hasonértékű hat osztály vagy óvónői oklevél alapúl el nem fogadható.

Kivételesen rendkívüli látogatókul az oly jelentkezők is felvehetőek, kik a fenti tanulmányi előképzettséget igazolni nem képesek, vagy a rendes növendékek számára előírt tanulmányi rendtől eltérőleg kívánják látogatni az intézetet. A választott tantárgyakból való megfelelő gyakorlottságot azonban — külön felvételi vizsgálat útján — ezek is igazolni tartoznak.

9. A felvételi vizsgálat a rajztanár-, tanító- és tanítónőjelöltekre nézve a következőkből áll: *Alakrajzból*. Szobormintáról egy fej, — *Ékítményes rajzból*. Féldomború minta, — és a *Szemléleti látszattanból* egyszerű geometriai testcsoport lerajzolása.

A *művésznövendékek* egy fejet élő minta után tartoznak lerajzolni. Idő: 4 óra.

Oly jelentkezőkkel szemben, kik ezen próbarajzolások alkalmával a művészi tehetség jelét kellően nem igazolják, a *felvétel feltétlenül megtagadható*.

10. A felvehető új növendékek a vizsgálat eredményének kihirdetése napjától számított három napon belül kötelesek beiratkozni, illetőleg a beiratási-, tan- és értesítődíjakat lefizetni, mert ellenkező esetben a számukra fenntartott helyre igényt nem tarthatnak.

11. *Minden növendék beiratási* díjul 4 koronát és értesítői díj fejében 2 koronát fizet.

A *rendes* növendékek *félévi* tandíja 10 kor.; a *rendkívüli* növendékek *félévi* tandíja 40 kor., mely a beiratkozás alkalmával lefizetendő még az esetben is, ha valamely növendék tandíjmentességért folyamodott is. A tandíjmentesség esetén a befizetett tandíj visszaadatik.

A javító- és pótvizsgálati díjak a vizsgálat megkezdése előtt az igazgatóságnál nyugtatvány ellenében fizetendőek be, mely a vizsgálatra való jelentkezés alkalmával az illető tanár előtt felmutatandó.

12. Szegénysorsú, tehetséges és szorgalmas növen-

dékek az első tanféléven túl a tandíj lefizetése alól felmentést nyerhetnek.

Az egyszer elnyert *tandíjmentesség* az összes hátralevő évfolyamokra szól. Elveszti azonban az illető növendék a tandíjmentességet, ha az előmenetelben felötlő hanyatlást tanusít.

13. Minden rendes növendék részére az intézetbe való felvétele alkalmával *arczképes* — 2 koronás bélyeggel ellátott *felvételi igazolvány* állittatik ki, mely az egész négy évi tanfolyamra szóló beiratási rovatokkal van ellátva.

A rendkívüli látogatók *arczképes igazolványt* nem kapnak, felvételök, tanfélévről-tanfélévre, külön 30 filléres bélyeggel ellátott «*igazolvány*»-on tanusittatik.

14. A növendékek minden tanfélév elején, az előadások megkezdésekor, igazolványuk felmutatása mellett az illető tanároknál jelentkezni tartoznak.

A gyakorlatokhoz szükséges *eszközöket* a növendékek a tanárok utasításai szerint az oktatás megkezdésekor beszerezni kötelesek.

15. Állami *ösztöndíjak* elnyerésére évenként pályázat hirdettetik, de e pályázaton csak oly *szegénysorsú* növendékek vehetnek részt, a kik már *legalább egy tanféléven át intézeti tanulmányaikat sikeresen folytatták*. Az ösztöndíjak csakis egy-egy tanévre szólnak.

Internatus az intézetben nincs.

16. A tanév folyamán a jelesebb növendékek között *jutalom- és szorgalom-díjak* osztatnak ki, melyekről az illető növendékek külön hivatalos igazolványt kaphatnak. Művészeti és iparművészeti feladatok megoldására nézve pedig *díjadíjak* tűzetnek ki: a pályanyertes művek az intézeti könyvtár tulajdonába mennek át. Ezeken kívül a növendékek *szünidei* munkálataiból — az önálló, iskolán kívül való munkálkodás serkentésére — ugyancsak a növendékek munkatárának gyarapítására, *tanulmánymunkák vétetnek meg*.

A magasabb tanfolyambeli jelesebb növendékek rendszerint külföldi tanulmányúti segélyben részesülhetnek.

A tájképfestészeti kirándulások költségei az intézet pénztárából fedeztetnek.

17. A rendes növendékek minden egyes csoportjára nézve ú. m.: 1. a rajztanár- illetőleg tanítójelöltek; 2. a rajztanítónő-jelöltek; és 3. a művésznövendékek részére a tanári testület félévenként külön-külön *tanórarendet* állapít meg, melyet az illető növendékek betartani kötelesek.

18. A *rendes* növendékek részére előírt *tanórarendtől való eltérést* csak a tanári testület engedheti meg.

A *rendkívüli* növendékek részére ama tantárgyak kötelezők, a melyeknek hallgatása vagy gyakorlása céljából a felvételt kérelmezték.

19. A növendékek szorgalmuk és haladásuk szempontjából tanfélévenként osztályozás alá esnek, mely célból a tanfélév alatt készített *rajzaikat és festményeiket* az illető szaktanároknak *beszolgáltatni tartoznak, ellenkező esetben e tárgyakból osztályzatot nem nyerhetnek.* Osztályozás után a beadott munkák a növendékeknek rendszerint visszaadatnak, a tanárok azonban jogosítva vannak azokat egészben vagy részben az intézet növendék-munkatára vagy az iskolai kiállítás számára *visszatartani.*

A *kötelező* gyakorlati és geometriai tantárgyakból a *tanár-, tanító- és tanítónőjelöltek* minden tanfélév végén vizsgálatot tesznek.

Oly tanár-, tanító- és tanítónőjelölt, ki a *magyar irodalmat, a pedagógiát,* továbbá bármely rendes növendék, ki a *művészetek történetét és a bonczalaktant* a megfelelő osztályban nem rendszeresen látogatja, ezen tárgyból szabályszerű vizsgadíj befizetése mellett vizsgázni köteles.

20. A kik a *kötelező vizsgálatokat* bármily oknál fogva elmulasztják, vagy egyes tantárgyakból kielégítő osztályzatot nem nyernek — *pótvizsgálatot* tartoznak tenni.

A *javító* vagy *pótvizsgálati díj* tárgyanként 5 korona. A pótvizsgálati díj lefizetése alól való felmentésnek csak oly esetben lehet helye, ha az illető a vizsgálatról való elmaradását kellően igazolni tudja.

Ha valamely növendék több tantárgyból elégtelen osztályzatot kap, az egész *tanév ismétlésére* utasítható. — Megfelelő tehetség hiánya — vagy hanyagság esetében a tanári testület kimondhatja, hogy az illető az intézetbe többé *fel nem vétetik*.

A *rendkívüli* növendék *felvétele megtagadható* a legközelebbi félévkor abban az esetben is, ha az önként választott tantárgyai valamelyikéből nem kielégítő szorgalmat tanusít.

Az *osztályzatok* és szorgalmi jegyek fokozata: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen.

21. Az *osztályozást* az egyes szaktanárok végzik s azt, a végeredményt megállapítandó tanártestületi összes ülés előtt, az «*osztályozási füzetekbe*» ideiglenesen bejegyzik. A «*minősítvényi könyvbe*» bevezetett, véglegesen megállapított érdemjegyeket pedig az illető szaktanárok sajátkezű aláírásukkal hitelesítik.

Ebből a *minősítvényi könyvből* a rendes növendékek minden tanfélév végén *tanbizonyítvány* alakjában kivonatot kapnak. Ily tanbizonyítványra a *rendkívüli* növendékek igényt nem tarthatnak, hanem e helyett *látogatási bizonyítványt* nyerhetnek. A kik ezt kivenni óhajtják, ezt az igazgatóságnál a szabályszerű bélyeg átadása mellett külön kérni tartoznak. Minden rendes növendék köteles félévenként tanbizonyítványát kivenni; a bizonyítvány *utólagos* kiállításáért a Menza-alap javára 2 kor. külön díj fizetendő. A felvételi vizsgálatokról bizonyítványok nem adatnak ki.

A *tanbizonyítványra* 30 filléres, a *látogatási bizonyítványra* pedig 1 koronás okmánybélyeg szükséges. *Katonai-ügyben* kiadott látogatási bizonyítvány bélyegmentes.

A tanévről kiadott nyomtatott *Értesítőből* az igazgatóságnál minden növendék egy-egy példányt átvehet.

22. A tanfolyam bevégzéséről a növendékeknek végbizonyítvány nem adatik ki. Ezt a rajztanár, illetőleg rajztanító- és rajztanítónő-jelöltekre nézve a tanfolyam végével lehető képesítő vizsgálat alapján kiadott oklevél pótolja.

23. *A tanórák rendes és pontos látogatása* a növendékek egyik legfőbb kötelessége. A tanítás mindennemű zavarása szigorúan kerülendő. A rend ellen vétőket a tanár a teremből kiutasíthatja.

24. *A tanórák elmulasztása igazolandó.* Ha az elmaradás csupán egyes órákra terjedt, akkor az igazolás az illető *szaktanároknál*, hosszabb elmaradás ezen kívül az *igazgatóságnál is igazolandó.* Úgy a tanároknak, mint az igazgatóságnak jogában áll a mulasztás igazolására írásbeli bizonyíték felmutatását követelni. Ha a növendék olyan betegségbe esik, a melyből való felgyógyulása előre láthatólag huzamosabb időt vesz igénybe, akkor az esetről az igazgatóság azonnal értesítendő.

Betegség, vagy előre nem látható akadály esetén kívül a növendék az előadásokról csak *előzetesen* nyert *engedély* alapján maradhat el. Ily engedély egyes órákra az illető szaktanároktól, ennél hosszabb időre az igazgatótól vagy helyettesétől kérendő. Huzamosabb *betegség* orvosi bizonyítvánnyal igazolandó.

25. *A tantermekben az oktatási időn kívül* a növendékek csakis avégből tartózkodhatnak, hogy ott magán-szorgalmi gyakorlatokat folytassanak. E célból a tantermek, a szünnapokat kivéve, naponkint reggeli 7 órától esti 7 óráig nyitva vannak. A tantermeknek szünnapokon való használatára az igazgatóságtól esetről-esetre külön engedély kérendő.

26. *A folyosókon és az intézet bejáratában* való *cél-*

talán tartózkodás vagy csoportosulás, továbbá a tanterekben vagy a folyosókon való *zajongás*, végül a tanterekben való *dohányzás tiltva van*. A kik ezt figyelmen kívül hagynák azok első ízben 5 korona, másodízben magasabb pénzbüntetéssel sújtatnak; harmadízben pedig az intézetből eltávolíttatnak. Az oktatás ideje alatt egyik tanteremből a másikba való járás-kelés szintén tilos.

27. A tanulmányok egyik kiegészítő részét képezi az intézeti könyvtár használata is.

A növendékek a könyvtárban őrzött műveket az olvasó-teremben kívánságukhoz képest tanulmányozhatják, azoknak kezelésénél és forgatásánál azonban a rongálást kerülni és használat után a kivett művet sértetlenül (a műlapokat rendbe szedve) beszolgáltatni tartoznak.

Egyes művek az intézeten kívül való használatra is kiadhatók, ezeket azonban *14 napnál hosszabb ideig senki magánál nem tarthatja*. Értékesebb — különösen illusztrált művek — az intézeten kívüli használatra rendszerint ki nem adhatók.

Az a növendék, ki a könyvtárban kifogás alá eső magaviseletet tanusít, vagy a könyvtári szabályok ellen vét, a könyvtár látogatásától ideiglenesen vagy végleg eltiltatik. Az okozott károkért az illető növendék kártérítéssel tartozik.

XIII.

SZABÁLYZAT

a tanítóképző-intézeti rajztanárok képzéséről és képesítéséről.

Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister folyó évi július hó 3-án
75,069. szám alatt.

1. §. A tanítóképző intézeti rajztanári tanfolyamon felvehetőek az olyan jelöltek, férfiak és nők, a kik a középiskolai rajztanári vagy a polgári iskolai *rajztanári* négy éves tanfolyamot az Orsz. m. kir. Rajztanárképző intézetben szabályszerűen elvégezték és e tanfolyamokkal kapcsolatos vizsgálatokat, ú. m.:

a 2-ik év végén az első alapvizsgálatot

a 3-ik " " a második " »

a 4-ik " " a szakvizsgálatot az Orsz. m. kir.

Rajztanárvizsgáló Bizottság előtt sikerrel letették.

2. §. A középiskolai rajztanári, illetőleg polgári iskolai rajztanítói tanfolyamok fölvételi föltételei és tanulmányi rendjük az Orsz. m. kir. Rajztanárképző intézet rendtartási szabályzatában és tantervében vannak megszabva. A fölvételi föltételek annyiban módosíttatnak, hogy a polgári iskolai *rajztanítói* tanfolyamra elemi iskolai tanítónői oklevéllel bíró nők is felvétetnek.

3. §. A tanítóképző intézeti rajztanári tanfolyamra folyamodók fölvételéről a rajztanárképző intézet tanári karának javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

4. §. A tanítóképző intézeti rajztanári tanfolyamra felvett jelöltek még egy 5-ik évfolyamot végeznek a rajztanárképző intézetben.

Ez 5-ik évfolyam tárgyai:

a) a tanítóképző intézeti rajztanítás anyagának módszeres, tanmenetszerű feldolgozása;

b) a rajztanítás gyakorlata tanítóképző intézetekben.

A b) alatti didaktikai gyakorlat helyére, idejére és módjára nézve az 1906. évi 11.890. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet 11—13. §§-ai az irányadók.

Ezen paragrafusok szövege a következő:

11. §. A didaktikai gyakorlat áll: hospitálásból a tanítóképző-intézetben és a gyakorlóiskolában és folytatólagos tanításból a tanítóképző-intézetben.

Egy-egy jelölt folytatólagos tanítása négy hétig tart, a tanfolyam tartama alatt a jelölt által bármikor kérhető időben.

12. §. A jelölttől kért időn belül a hospitálás és folytatólagos tanítás tárgyát, anyagát, osztályát és részletes módozatait a gyakorlatra kijelölt tanintézet igazgatója — az illető szaktanárok meghallgatása után — esetről-esetre állapítja meg saját határákörében.

Folytatólagos tanításait a jelölt az illetékes szaktanár vezetése alatt és állandó jelenlétében végzi.

13. §. Gyakorlatainak befejezése után a jelölt bizonyítványt kap a didaktikai gyakorlatban való részvételéről.

A didaktikai gyakorlatok eredményét a gyakorlatra rendelt tanítóképző-intézet igazgatója és a jelölt gyakorlatainak vezetésében részt vett szaktanárok állapítják meg s ugyanők állítják ki és írják alá az erről szóló bizonyítványt.

A bizonyítványban feltüntetendő, hogy a jelölt az ezen szabályzatban megkivánt gyakorlatokban «sikerrel», «jó», «jeles» vagy «kitünő sikerrel» vett részt.

Azoknak a jelölteknek, a kik a polgári iskolai rajztanítói tanfolyamot végezték, módot kell adni arra, hogy az 5-ik évfolyamon a rajztanárképző intézetben gyakorolhassák magukat a rajztanári és a rajztanítói tanfolyam különböző tárgyaiban.

5. §. Az 5-ik évfolyam sikeres bevégezése után a jelöltek *tanítóképző* intézeti rajztanári képesítő vizsgálatra bocsátatnak.

E vizsgálat tárgyai:

a) az 5-ik évfolyam tanulmányi tárgyai;

b) a polgári iskolai rajztanítói tanfolyamot végzett jelöltekre nézve a rajztanári és a rajztanítói szakvizsgálatok különböző tárgyai (mozdulatcompositio, iparművészeti tárgyak tervezése).

6. §. A sikeres vizsgálat után az Orsz. m. kir. Rajztanárvizsgáló Bizottság oklevelet állít ki a jelöltnek. Az oklevél külső alakja az, a mi a Rajztanárvizsgáló Bizottság által kiállított többi oklevélé, t. i. a szövegoldalon a Bizottság képesítettnek nyilvánítja a jelöltet a művészeti és mérési rajznak tanítóképző intézetekben való tanítására; hátlapján törzskönyvi kivonat alakjában föl vannak sorolva az egyes vizsgálatok (ebben az esetben négy vizsgálat), a vizsgálatok tárgyai és a tárgyakból kapott osztályzatok.

7. §. A kiknek középiskolai rajztanári vagy polgári iskolai rajztanítói oklevelük van, azt az oklevelüket tanítóképző intézetekre is érvényesíthetik, ha a 4. §. a) pontjában (az utóbbiak ezenfelül az 5. §. b) pontjában) meghatározott vizsgálatot sikeresen letették és a 4. §. b) pontjában megkövetelt gyakorlatot igazolták.

A tanítóképző-intézeti képesítésre a nők közül csak azok pályázhatnak, kik *középiskolai érettségi bizonyítvánnyal*, vagy *elemi iskolai oklevéllel* bírnak, ezenfelül az orsz. m. kir. rajztanárképzőnek a *középiskolai tanárjelöltek részére előírt tananyagát* kiváló eredménnyel

hallgatták, illetve gyakorolták. Erre való tekintettel, a tanítóképző-intézeti képesítésre reflektáló nők, kötelesek a *középiskolai rajztanár jelöltek* négy évfolyamának összes tárgyait — ugyanúgy, mint a polgári iskolai férfi tanítójelöltek — hallgatni, illetőleg gyakorolni, valamint kötelesek magukat a férfi polgári iskolai jelöltek részére előírt osztály- és képesítő-vizsgálatoknak alávetni.

Az ilyen jelöltek, ugyanúgy mint a középiskolai rajztanárjelöltek, kötelesek minden tantárgyat a férfi tanárjelöltekkel együtt hallgatni. Amennyiben azonban a tanulmányi- és órarend ezt lehetővé teszi, a tanári testület engedélyével ezen jelöltek egyes tantárgyakat, nevezetesen az *alakrajzot az iparművészeti rajz és tervezést*, esetleg a *csendélet-, rajz- és festést* a polgári iskolai *rajztanítónő-jelöltekkel* gyakorolhatják.

XIV.

KIVONAT

a képesítő vizsgálati szabályzatból.

1. Hazai iskoláknál vagy tanintézeteknél rajztanításra csak szabályszerűen képesített egyének alkalmazhatók.

2. A rajztanításra képesítő vizsgálatok külön országos bizottság előtt tartatnak meg.

A vizsgáló bizottság hivatalos pecsétjén Magyarország koronás címere látható ezzel a körirattal: Az országos magyar királyi rajztanárvizsgáló bizottság pecsétje.

3. A képesítés nemei:

A) *Középiskolai tanári képesítés.* A művészeti rajz- és a mértani rajznak a középiskolákban való tanítására. Ugyanezen képesítés kiterjed a felső ipar-, ipari szakiskolák és nőipariskolákra, valamint a középiskolákkal egyenrangú vagy azoknál alsóbb iskolákra.

B) *Polgári iskolai tanítói képesítés.* A művészeti rajz- és a mértani rajznak a polgári, valamint ezekkel egyenrangú iparoktatási és alsóbbfokú iskolákban való tanítására.

C) *Polgári iskolai tanítónői képesítés.* A művészeti rajz- és a mértani rajznak a polgári, valamint ezekkel egyenrangú iparoktatási és alsóbb fokú leányiskolákban való tanítására.

4. A rajztanításra képesítő vizsgálatok a következőképen tagozódnak:

- I. Első alapvizsgálatra.
- II. Második alapvizsgálatra és
- III. Szakvizsgálatra.

Minden egyes vizsgálat megint két részre oszlik: a zárthelyi vizsgálatra és a szóbeli vizsgálatra.

A rajztanításra képesítő vizsgálatok Budapesten, az orsz. m. kir. rajztanárképző intézetben, évenként június hó második felében, az ismétlő, javító vagy kiegészítő vizsgálatok ugyanott június hó második felében s ezen kívül szeptember és január hó első felében tartatnak meg.

5. A *középiskolai tanári* képesítő vizsgálatra való bocsáttatás általános feltétele: középiskolai (gymnasiunai vagy reáliskolai) érettségi bizonyítvány* és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet négy évfolyamának elvégzése. Részletezve:

I. Az *első alapvizsgálatra* oly jelöltek bocsáthatók, kik a középiskolai érettségi vizsgálatot letették és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet második évfolyamát rendesen látogatták.

II. A *második alapvizsgálatra* bocsáthatók, kik az első alapvizsgálatot letették és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet harmadik évfolyamát rendesen látogatták.

III. A *szakvizsgálatra* oly jelöltek bocsáthatók, kik a második alapvizsgálatot letették és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet negyedik évfolyamát rendesen látogatták. Ezen vizsgálatokra «tanárnő»-jelöltek is bocsáthatók ugyanily feltételek mellett.

A *polgári iskolai tanítói* képesítő vizsgálatra való bocsáttatás általános feltétele: elemi iskolai tanítói oklevél (esetleg középiskolai érettségi** bizonyítvány), és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet négy évfolyamának elvégzése. Részletezve:

* Kereskedelmi isk. érettségi bizonyítvány nem érvényes.

** Kereskedelmi isk. érettségi bizonyítvány nem elegendő.

I. Az *első alapvizsgálatra* oly jelöltek bocsáthatók, kik elemi iskolai tanítói oklevelet (esetleg középiskolai érettségi bizonyítványt) szereztek és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet második évfolyamát rendszeren látogatták.

II. A *második alapvizsgálatra* bocsáthatók, kik az első alapvizsgálatot letették és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet harmadik évfolyamát rendszeren látogatták.

III. A *szakvizsgálatra* oly jelöltek bocsáthatók, kik a második alapvizsgálatot letették és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet negyedik évfolyamát rendszeren látogatták.

A *tanítónői* képesítő vizsgálatra való bocsáttatás általános feltétele: 1. elemi tanítónői oklevél (esetleg középiskolai érettségi bizonyítvány) és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet négy évfolyamának rendszeres látogatása; 2. a felsőbb leányiskola hatodik* osztályának elvégzése és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet egy előkészítő osztálylyal kiegészített rendszeres négy évi tanfolyamának látogatása. Részletezve:

I. Az *első alapvizsgálatra* oly jelöltek bocsáthatók:

a) kik elemi tanítónői oklevéllel, vagy középiskolai érettségivel bírnak és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet második évfolyamát rendszeren látogatták;

b) kik a felsőbb leányiskola hat osztályát végezték és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézetnek előkészítő és két rendszeres évfolyamát látogatták.

II. A *második alapvizsgálatra* bocsáthatók, kik az első alapvizsgálatot letették és az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet harmadik, illetőleg, az előkészítő osztálylyal együtt, negyedik osztályát rendszeren látogatták.

III. *Szakvizsgálatra* oly jelöltek bocsáthatók, kik a második alapvizsgálatot letették és az orsz. m. kir. rajz-

* Valamely közép- vagy polgári iskola hatodik osztályának elvégzése, avagy más hasonló értékű hat osztály alapul el nem fogadható.

tanárképző intézet negyedik, illetőleg, az előkészítő osztályal együtt, ötödik évfolyamát rendszeresen látogatták.

Magántanulók, illetőleg oly jelöltek, kik szakképzett-ségüket nem az orsz. m. kir. rajztanárképző intézetben nyerték, a középiskolai tanári, vagy tanárnői, illetőleg polgári iskolai tanítói és tanítónői első alapvizsgálatra csak miniszteri engedélylyel és akkor bocsáthatók, ha okmányilag kimutatják, hogy hasonló célú felsőbb tanintézetben megfelelő időt töltöttek. Ily jelölteknél is, az általános műveltségi előfeltétel: a középiskolai tanári (tanárnői) képesítésre az érettségi bizonyítvány, a polgári iskolai tanítói képesítésre a tanítói oklevél, esetleg középiskolai érettségi bizonyítvány* és a polgári iskolai tanítónői képesítésre: elemi iskolai oklevél, esetleg középiskolai érettségi bizonyítvány vagy legalább a felsőbb leányiskola hatodik osztályának elvégzése.**

Különösen méltányolható esetekben a vizsgálóbizottság véleményének meghallgatása után a miniszter megengedheti a két alapvizsgálatnak közvetlen egymás utáni letévését.

A második alapvizsgálat és a szakvizsgálat között azonban egy évi időköz betartandó.

Közvetlenül a második alap- vagy szakvizsgálatra való bocsátásnak helye nincs.

6. A képesítő alap- vagy szakvizsgálatra jelentkezésnek határideje rendszerint április 15-ike: a javító vizsgálatra való jelentkezés határideje augusztus vagy december hó 15-ike, mely időpontig a szabályszerűen felszerelt és bélyegelt s az «orsz. m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság»-hoz címzett kérvényeket, a bizottság elnökénél kell benyújtani.

Az első alapvizsgálatra bocsátás iránti folyamodványhoz melléklendők:

* Kereskedelmi isk. érettségi bizonyítvány nem elegendő.

** Más hasonló értékű hat osztály alapul el nem fogadható.

a) a jelentkező rövid életrajza, melyben különösen kiképeztetésének főirányát, menetét és az arra fordított időt kell jeleznie;

b) a jelentkezőnek születési bizonyítványa, melylyel igazolja, hogy legalább tizennyolczadik életévét betöltötte;

c) a jelentkezőnek általános és szakbeli előképzettségét igazoló szabályszerű bizonyítványai;

d) hatósági orvos által kiállított bizonyítvány, mely a jelentkezőnek a rajztanításra testileg alkalmas voltát igazolja;

e) ha a jelentkező az orsz. m. kir. rajztanárképző-intézet vagy más hasonló tanintézet növendéke; a megfelelő iskola igazgatója, ha közszolgálatban áll, előljárósága, különben pedig közhatóság által kiállított erkölcsi bizonyítvány;

f) esetleg valamely tanintézetnél rajztanítói minőségben folytatott működéséről szóló bizonyítvány;

g) a vizsgadíjnak lefizetéséről szóló nyugtatvány és a jelölt által kitöltött jelentkezési ív.

A folyamodványban a jelentkezőnek ki kell jelentenie, hogy a képesítések melyik nemét kívánja megszerezni.

A második alapvizsgálatra bocsátásért való folyamodványhoz az első alapvizsgálat sikeres letételét igazoló értesítőn kívül, még az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet harmadik évfolyamának rendes látogatásáról bizonyítvány csatolandó; ha pedig a jelentkező nem a nevezett intézet növendéke, a második alapvizsgálat tárgyaiból való készültségét igazoló dolgozatok s az első és második alapvizsgálat közötti időnek mikénti eltöltéséről okmányok melléklendők.

A szakvizsgálatra bocsátásért szóló folyamodványhoz a második alapvizsgálatról szóló értesítő és az orsz. m. kir. rajztanárképző negyedik évfolyamának rendes látogatásáról bizonyítvány csatolandó.

A kik nem az orsz. m. kir. rajztanárképző intézet

növendékei, azok a második alapvizsgálatról szóló értesítőn kívül mellékelni tartoznak a második alapvizsgálat és a szakvizsgálat közti időnek mikénti eltöltését igazoló okmányokat.

7. Javító vizsgálatot legfeljebb két tárgyból lehet tenni. Hogy a két tárgyból megbukott jelölt rövidebb vagy hosszabb idő múlva bocsáttatik-e javító vizsgálatra, arra nézve esetről-esetre a vizsgáló bizottság határoz.

A ki kettőnél több tárgyból tanúsít elégtelen eredményt, teljes ismétlő vizsgálatra utasíttatik. Ennek idejét szintén a vizsgáló bizottság határozza meg.

Oly polgári iskolai rajztanító-jelölt, ki az alapvizsgálatokra elemi tanítói oklevele alapján bocsáttatott és időközben érettségi vizsgát tett, mint középiskolai rajztanár-jelölt folytathatja a vizsgálatokat.

Oly okleveles polgári iskolai rajztanító pedig, ki érettségi vizsgálatot rajztanítói oklevelének megszerzése után tett, és érettségi bizonyítványa alapján kívánja megszerezni a középiskolai oklevelet, az csupán «kiegészítő», azaz a középiskolai tanári szakvizsgálat letételére köteleztetik.

Ellenben oly rajztanítónő jelölt, ki akár polgári iskolai rajztanítónői alapvizsgálata, akár ugyanily minőségben tett szakvizsgálata után, az időközben szerzett érettségi bizonyítványa alapján, középiskolai rajztanári klevelet kíván szerezni, ezen magasabb fok összes vizsgálatait letenni köteles.

8. A jelölt kívánságára, az alap- és a szakvizsgálatokról külön-külön a vizsgáló bizottság elnöke és jegyzője által aláírt és a vizsgáló bizottság pecsétjével ellátott «Értesítő» adatik ki.

A szakvizsgálat sikeres kiállása esetén az elnök, a jegyző és a vizsgáló bizottságnak legalább három tagja által aláírt, nemkülönben a vizsgáló bizottság pecsétjével ellátott szabályszerű «képesítő oklevél» állíttatik ki.

9. Mindennemű folyamodványra egykoronás bélyeg,

minden egyes mellékletre pedig (a vizsgálati díjról szóló nyugtatványt kivéve), a mennyiben már bélyeggel ellátva nincsen, 30 filléres bélyeg ragasztandó.

Az első és második alapvizsgálat után 25—25 korona jár, a szakvizsgálat vagy kiegészítő vizsgálatért pedig 50 korona fizetendő, mely utóbbi összegben az oklevél kiállítási díja is befoglaltatik.

Javító vizsgálatért 20 korona díj jár.

Külföldön nyert oklevél honosítási díja 25 korona. Ehhez esetleg szükséges kiegészítő vizsgálatért: 25 korona vizsgálati díj fizetendő.

Minden ismétlő vizsgálatért annak megfelelő egész díj jár.

A vizsgálati díjak alól felmentésnek helye nincs; ha a jelölt a vizsgálat tényleges megkezdése előtt visszalép, a befizetett vizsgálati díjat visszakapja.

A vizsgálati díjak az elnök megbizottja kezéhez szolgáltatandók, ki az átvételt nyugtázza és a befolyt díjakról külön jegyzéket vezet.

10. A vizsgálatok magyar nyelven tartatnak.

A zárthelyi gyakorlati vizsgálatokon minden tárgyból a csoportok részére megállapított egy vizsgálati feladat megoldása kívántatik; a szóbeli vizsgálatoknál a jelölthöz minden tárgyból rendszerint több kérdés intézhető; három kérdésre minden jelölt igényt tarthat.

A zárthelyi vizsgálati feladatok az albizottságokban a vizsgáló bizottsági tagok együttes megállapítása alapján tüzetnek ki. Ugyanazok gondoskodnak a vizsgálatok szabályszerű lefolyásáról, melyről a kitűző és ellenőrző tagok jegyzőkönyvet vesznek fel.

A feladatok kitűzése írásban, rajzban, szóbelileg vagy modellek beállítása útján történik. A vizsgálati feladatok megoldásánál jegyzetek vagy segédművek használata tilos.

A gyakorlati tárgyak vizsgálatánál a vizsgázók helyei sorshuzás alapján jelölhetők ki.

A képesítő vizsgálat mind a három főrésze, összesen és egyenkint akkor tekinthető sikerültnek, ha a jelölt az egyes tárgyakból legalább is «elégéses» érdemjegyet nyert. Ellenkező esetben javító vagy ismétlő vizsgálatra utasíttatik.

Az egyes vizsgálatokra megszabott tárgyak alul fölmentésnek egyáltalán nincs helye.

11. A beérkezett kérvények felett a vizsgáló bizottság dönt.

Az elnök kötelessége a bizottságot akkor is egybehívni, ha a kitűzött időre csak egy jelölt jelentkeznék is vizsgálatra.

A jelölt kérvényének elintézéséről hivatalosan értesítetik, ugyanakkor a rajztanításra képesítő vizsgálatok szabályzatának egy példánya részére megküldendő.

Az egyes vizsgálatok menetéről az elnök törzskönyvet és jegyzőkönyveket vezet, a kiszolgáltatók oklevelekről pedig sorkönyvet.

12. Külföldön szerzett rajztanári, rajztanítói, vagy rajztanítónői oklevelek vagy ezekkel egyenértékű okiratok Magyarország területére csak akkor válnak érvényesekké, ha azokat a bizottság javaslatára a vallás- és közoktatásügyi miniszter honosítja.

Honosításra a bizottság a külföldi oklevelet a következő feltételek mellett ajánlja:

a) Ha az oklevél tulajdonosa a honosíttatni kívánt okiratot, melynek a rajztanári, illetőleg a tanítói, vagy tanítónői vizsgákkal egyenértékű vizsgálatokon kell alapulnia, eredetiben bemutatja.

b) Eredetiben csatolt okiratokkal igazolja, hogy előképzettsége tökéletesen megfelel azon követelményeknek, melyek e szabályzat 5. §-ában körül vannak írva.

A mennyiben a bizottság a folyamodvány mellékleteinek megbirálása után, a kiegészítő vizsgálatot szükséges-

nek itélné, úgy a folyamodó a kijelölt tárgyakból vizsgázni tartozik.

A honosítás igazolása az eredeti okira-ra rávezetendő.

Az alapvizsgálatok és a szakvizsgálat tárgyai:

1. Alakrajz.	7. Ábrázoló geometria.
2. Ékítményes rajz.	8. Látszattan.
3. Csendélet- rajz és festés.	9. Művészetek története.
4. Iparművészeti rajz és tervezés.	10. Bonczalaktan.
5. Építészeti rajz, stil- és alaktan.	11. Magyar irodalom.
6. Mintázás.	12. Pedagogia.
-

TARTALOM.

	Oldal
I. Tudnivalók a jövő tanévre	3
II. K. Kelety Gusztáv emlékezete	5
III. Az intézet beléletéből	31
IV. Az intézet tantervei	37
V. A tantervek részletezése	40
Alakrajz és festés.....	40
Ékítményes rajz.....	42
Csendélet-rajz és festés	43
Iparművészeti rajz és tervezés	45
Építészeti stíl- és alaktan	48
Mintázás.....	50
Geometriai tárgyak	51
Művészetek története.....	55
Bonczalaktan és rajz	55
Magyar irodalom	56
Pedagógia	57
VI. Az intézet vezetősége	60
VII. Az intézet tanszemélyzetének beosztása	60
VIII. Rajztanárvizsgáló bizottsági tagok	64
IX. A képesítő vizsgálatok eredménye	65
X. A növendékek névsora	67
XI. Statisztikai adatok	77
XII. Kivonat az intézet felvételi- és rendszabályaiból	80
XIII. Szabályzat, a tanítóképző-intézeti rajztanárok képzéséről és képesítéséről	90
XIV. Kivonat a képesítő vizsgálati szabályzatból	94

